

گام اول: میزان تسلط خود را با رنگ مشخص کنید.
آبی: خیلی خوب
سبز: خوب
زرد: مسلط نیستم.
گام‌های بعدی: اگر گام اولتان زرد بود، در نوبت‌های بعدی مطالعه و تمرین، در صورتی که پیشرفت کردید می‌توانید خانه‌های سبز یا آبی را رنگ کنید.

کلید واژه‌ها:

فارسی باستان - فارسی میانه - فارسی نو

سبک‌شناسی و تاریخ ادبیات

(فصل دوم)

زبان و ادبیات پیش از اسلام (درس پنجم)

تاریخچه‌ی زبان و ادبیات پیش از اسلام

زبان ایرانیان پیش از اسلام ← ریشه و مادر زبان پارسی امروز است و «پارسی» یا «فارسی» نامیده می‌شود. راه انتقال آثار ادبی در ایران پیش از اسلام ← به صورت شفاهی و سینه به سینه کتاب اوستا را موبدان برای انجام مراسم دینی از حفظ می‌خواندند. این کتاب در دوره‌ی ساسانی به نگارش درآمد. گروه زبان‌های ایرانی ← زبان‌هایی که در ایران و مناطق هم‌جوار آن از قدیم‌ترین روزگار متداول بوده است.

فارسی باستان }
فارسی میانه } تقسیم‌بندی زبان‌های ایرانی از نظر تاریخی
فارسی نو }

فارسی باستان

در دوره‌ی **مخامنشیان** رواج داشت. }
فارسی باستان (۵۵۹ تا ۳۳۰ ق. م.) }
آثار برجای مانده‌ی این زبان: فرمان‌ها و نامه‌های شاهان هخامنشی این زبان به خط میخی نوشته می‌شد.

فارسی میانه یا پهلوی

شمالی: پهلوانیک یا پارتی }
میان‌ی غربی }
جنوبی: فارسی میانه یا پهلوی }
میان‌ی شرقی }
زبان دوره‌ی میانه (حدود ۳۰۰ ق. م تا ۷۰۰ م)

زبان پارسی

- ۱- در دوره‌ی اشکانیان رایج بود.
- ۲- تا اوایل دوره‌ی ساسانیان آثاری به این زبان تألیف می‌شد.
- ۳- در شمال و شمال شرق ایران رایج بود.

زبان فارسی میانه یا پهلوی

- ۱- زبان **جنوب و جنوب غربی** ایران بود.
- ۲- زبان **رسمی دوران ساسانی** بود.
- ۳- اساساً به ناحیه‌ی **فارس** تعلق داشته است.
- ۴- علت نام‌گذاری آن: میان فارسی باستان و فارسی نو (دری) قرار دارد.

آثار بر جای مانده از زبان پهلوی

- ۱- آثار تألیف شده به این زبان اغلب **آثار دینی زردشتی** است.
- ۲- سایر آثار مانند یادگار زریران نیز رنگ و بوی دینی دارند.
- ۳- آثار ادبی منظوم و منثور این زبان از میان رفته است.
- ۴- ترجمه عربی و فارسی برخی آثار این دوره مانند **کلویه و دمنه و مزار و یک شب** در دست است که تغییرات فراوانی در آنها ایجاد شده است.
- ۵- آثار ادبی پهلوی به سبب اهمیت سنت شفاهی در ایران پیش از اسلام، غالباً به کتابت در نیامده‌اند.

شعر پهلوی

- ۱- تحول زبان و تغییر وزن هجایی به عروضی موجب فراموشی این اشعار شد.
- ۲- آثار به جا مانده از زبان پهلوی دچار تحریف‌هایی شده است.
- ۳- برخی از قطعات بازمانده، اشعار تعلیمی و اخلاقی هستند که در میان اندرزنامه‌های منثور جای دارند مانند: منظومه‌ی «**درخت آسوریک**» و «**یادگار زریران**» که هر دو اصلی پارتی دارند.

فارسی نو

- ۱- پس از ورود اسلام به ایران زبان فارسی متحول شد و با بهره‌گیری از الفبای خط عربی وارد مرحله‌ی جدید به نام «فارسی دری» یا «فارسی نو» شد.
- ۲- از نتایج نفوذ اسلام در ایران: رواج خط عربی
- ۳- زبان فارسی برخی صداهای زبان عربی را کنار گذاشت و الفبای عربی را پذیرفت.
- ۴- طاهریان، نخستین دولت اسلامی، پس از برافتادن ساسانیان بودند.
- ۵- همزمان با دولت طاهریان ادبیات دری پدید آمد.
- ۶- «دری» زبان درباری ساسانیان و زبان محاوره و مکاتبات مقامات دولتی بوده است.
- ۷- «دری» نخستین صورت زبان ادبی فارسی نو در برابر نفوذ عناصر عربی بود.
- ۸- منطقه‌ی رواج فارسی دری، ابتدا شرق و شمال شرقی ایران بود.

سوالات تشریحی

۷۵ < کتاب اوستا سرانجام در کدام دوره به نگارش درآمد؟

۷۶ < آثار بر جای مانده زبان فارسی باستان ... و ... شاهان هخامنشی است که به خط ... نوشته شده است.

۷۷ < شاخه‌ی شمالی از گروه غربی زبان فارسی میانه را چه می‌نامند؟

۷۸ < به چه دلیل اغلب آثار ادبی پهلوی به کتابت در نیامده بود؟

۷۹ < کتاب‌های درخت آسوریک و یادگار زریران هر دو دارای اصلی ... هستند.

۸۰ < زبان فارسی در چه شرایطی الفبای عربی را پذیرفت؟

۸۱ < زبان محاوره و مکاتبات مقامات دولتی ساسانیان چه بوده است؟

سوالات تستی

(کتاب درسی تاریخچه زبان ولادیات پیش از اسلام)

۷۹. کدام گزینه نادرست بیان شده است؟

- ۱) زبان ایرانیان پیش از اسلام، ریشه و مادر زبان امروز ایران است.
- ۲) در ایران پیش از اسلام، آثار فرهنگی - ادبی، قرن‌ها به صورت مکتوب حفظ می‌شده است.
- ۳) از نظر تاریخی، زبان‌های ایرانی را به سه دسته عمده تقسیم می‌کنند.
- ۴) موبدان کتاب اوستا را برای اجرای مراسم دینی از حفظ می‌خواندند.

(کتاب درسی تاریخچه زبان ولادیات پیش از اسلام)

۸۰. کتاب اوستا در چه دوره‌ای به نگارش درآمد؟

- ۱) دوره اشکانی
- ۲) دوره هخامنشی
- ۳) دوره ساسانی
- ۴) دوره سامانی

۸۱. زبان‌هایی که در ایران و مناطق هم‌جوار آن، از قدیم‌ترین روزگاران متداول بوده است، ویژگی‌های مشترکی دارند. این مجموعه زبان‌ها را ... می‌نامند.

(کتاب درسی تاریخچه زبان ولادیات پیش از اسلام)

- ۱) گروه زبان‌های هم‌جوار
- ۲) گروه زبان‌های ایرانی
- ۳) گروه زبان‌های مشترک
- ۴) گروه زبان‌های هم‌ریشه

(کتاب درسی فارسی باستان)

۸۲. این زبان در دوره هخامنشیان (۵۵۹ تا ۳۳۰ ق. م.) رایج بود:

- ۱) فارسی میانه
- ۲) پهلوانیک
- ۳) پارسی
- ۴) فارسی باستان

(کتاب درسی فارسی باستان)

۸۳. فرمان‌ها و نامه‌های شاهان هخامنشی با چه زبانی و به چه خطی نوشته شده است؟

- ۱) پارسی - اوستایی
- ۲) پهلوی - میخی
- ۳) فارسی باستان - میخی
- ۴) پارسی میانه - پهلوی

(کتاب درسی فارسی میانه)

۸۴. در زبان‌های ایرانی میانه، شاخه جنوبی از گروه غربی را چه می‌نامند؟

- ۱) پهلوانیک
- ۲) پارسی دری
- ۳) فارسی نو
- ۴) پهلوی

(کتاب درسی فارسی میانه)

۸۵. در تقسیم‌بندی زبان‌های ایرانی میانه، کدام مورد را پارسی می‌نامند؟

- ۱) شاخه شمالی از گروه غربی
- ۲) شاخه شمالی از گروه شرقی
- ۳) شاخه جنوبی از گروه غربی
- ۴) شاخه جنوبی از گروه شرقی

۸۶. زبان‌های ایرانی میانه به دو گروه ... و ... و هر کدام از این دو گروه، خود به دو شاخه ... و ... تقسیم می‌شوند. (کتاب درسی فارسی میانه)

- ۱) شمال - شرقی - جنوبی - غربی
- ۲) شمالی - جنوبی - شرقی - غربی
- ۳) غربی - شرقی - شمالی - جنوبی
- ۴) شرقی - شمالی - غربی - جنوبی

۸۷. در تقسیم‌بندی فارسی میانه، شاخه جنوبی از گروه غربی را «...» یا «پهلوی» و شاخه شمالی از گروه غربی را «پهلوانیک» یا «...» می‌گویند.

(کتاب درسی فارسی میانه)

- ۱) پارسی میانه - پارسی
- ۲) پارسی - پارسی میانه
- ۳) فارسی نو - پارسی
- ۴) فارسی باستان - پهلوی

۸۸. زبان پارسی در دوره ... رایج بود و تا اوایل دوره ساسانی نیز آثاری به این زبان، تألیف می‌شده است. این زبان در ... و ... ایران متداول بوده است.

(کتاب درسی فارسی میانه)

- ۱) هخامنشی - جنوب - جنوب غربی
- ۲) اشکانی - شمال - شمال شرقی
- ۳) اشکانی - شرق - شمال شرقی
- ۴) هخامنشی - غرب - جنوب غربی

(کتاب درسی فارسی میانه)

۸۹. زبان رسمی دوران ساسانی کدام بوده است؟

- ۱) پارسی میانه یا پهلوی
- ۲) پارسی یا پهلوانیک
- ۳) فارسی باستان
- ۴) اوستایی

(کتاب درسی فارسی میانه)

۹۰. دلیل نام‌گذاری فارسی میانه کدام است؟

- ۱) بین دو زبان اوستایی و پهلوی واقع شده است.
- ۲) به ناحیه‌ی پارس تعلق داشته است و در مرحله‌ای میان فارسی باستان و فارسی نو قرار دارد.
- ۳) میان دو زبان فارسی باستان و اوستایی قرار داشته است.
- ۴) از گویش‌های فارسی باستان و فارسی نو در آن به کار رفته است.

(کتاب‌درسه‌فارسیه‌میانه)

۹۱. کدام گزینه نادرست است؟

- ۱) آثاری که به زبان پهلوی تألیف شده، بیشتر آثار دینی زردشتی است.
- ۲) بخش عمده‌ای از آثار ادبی مثنوی و منظوم زبان پهلوی، همچنان باقی مانده است.
- ۳) ترجمه‌ی عربی و فارسی کتاب‌هایی مانند کلیله و دمنه و هزار و یک شب از زبان پهلوی در دست است.
- ۴) اشعار کمی که به زبان پهلوی در دست است، دچار تحریف‌هایی شده است.

(کتاب‌درسه‌فارسیه‌میانه)

۹۲. در واقع باید گفت آثار ادبی پهلوی به سبب ... ، غالباً به کتابت در نیامده بود.

- ۱) نبودن امکانات نوشتاری در آن روزگار
- ۲) اهمیت سنت شفاهی در ایران پیش از اسلام
- ۳) نبودن افراد فرهیخته و باسواد
- ۴) بی‌توجهی دستگاه حکومت به گردآوری متون

(کتاب‌درسه‌فارسیه‌میانه)

۹۳. کدام گزینه در مورد منظومه‌های «درخت آسوریک» و «یادگار زریران» نادرست است؟

- ۱) هر دو، اصل پارسی دارند.
- ۲) بازمانده‌ی اشعار تعلیمی و اخلاقی‌اند.
- ۳) این قطعات شعری، در میان اندرزنامه‌های مثنوی جای دارند.
- ۴) به زبان فارسی باستان نگاشته شده‌اند.

۹۴. پس از ورود اسلام به ایران، زبان فارسی، تحوّل تازه‌ای را پشت سر گذاشت و با بهره‌گیری از الفبای خط ... به مرحله‌ی جدیدی

گام نهاد که بدان «فارسی نو» یا «فارسی ...» گفته می‌شود.

(کتاب‌درسه‌فارسیه‌نو)

- ۱) پهلوی - میانه
- ۲) عربی - جدید
- ۳) اوستایی - پهلوی
- ۴) عربی - دری

(کتاب‌درسه‌فارسیه‌نو)

۹۵. نخستین دولت اسلامی در ایران پس از سقوط ساسانیان کدام است؟

- ۱) صفاریان
- ۲) سامانیان
- ۳) طاهریان
- ۴) غزنویان

(کتاب‌درسه‌فارسیه‌نو)

۹۶. ادبیات فارسی دری به مفهوم واقعی خود، تقریباً همزمان با کدام دولت در ایران پدید آمد؟

- ۱) طاهریان
- ۲) آل بویه
- ۳) سامانیان
- ۴) صفاریان

(کتاب‌درسه‌فارسیه‌نو)

۹۷. «...» زبان درباری ساسانیان و زبان محاوره و مکاتبه‌ی مقامات دولتی بوده است.

- ۱) اشکانی
- ۲) پهلوی
- ۳) اوستایی
- ۴) دری

(کتاب‌درسه‌فارسیه‌نو)

۹۸. کدام گزینه در مورد «زبان دری» نادرست است؟

- ۱) نخستین صورت زبان ادبی فارسی نو در برابر نفوذ عناصر زبان عربی بود.
- ۲) منطقه‌ی رواج آن نخست در مشرق و شمال شرق ایران بود.
- ۳) این زبان با کنار گذاشتن برخی از صدهای زبان عربی، الفبای آن را پذیرفت.
- ۴) هیچ وقت نتوانست زبان عمومی سراسر کشور ایران شود.

گام اول: میزان تسلط خود را با

رنگ مشخص کنید.

آبی: خیلی خوب

سبز: خوب

زرد: مسلط نیستم.

گام‌های بعدی: اگر گام اولتان زرد

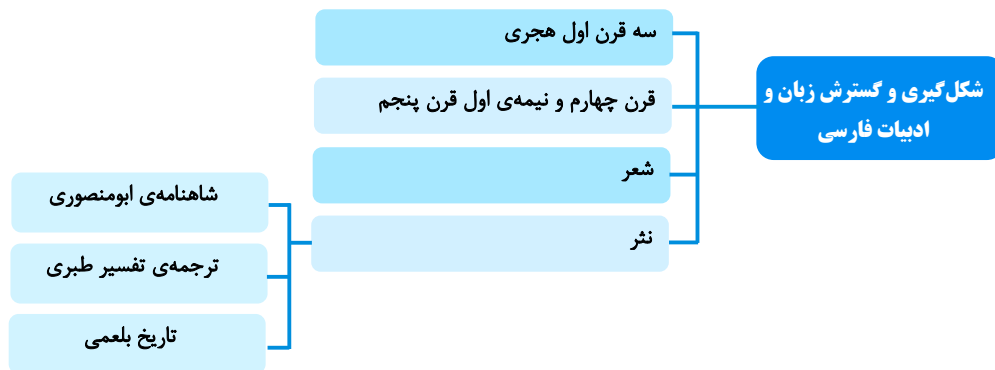
بود، در نوبت‌های بعدی مطالعه و

تمرین، در صورتی که پیشرفت

کردید می‌توانید خانه‌های سبز یا

آبی را رنگ کنید.

آبی سبز زرد

شکل‌گیری و گسترش زبان و ادبیات فارسی (درس ششم)

تحول زبان و ادبیات فارسی در سه قرن اول هجری

- ۱- ادامه فعالیت‌های علمی و ادبی ایرانیان پس از سقوط دولت ساسانی و از دست رفتن استقلال ایران
- ۲- پدیدآوردن آثار فراوان به زبان‌های **فارسی، پهلوی و عربی**
- ۳- در آغاز قرن سوم: سرکار آمدن دولت نیمه مستقل طاهری پس از آن دولت مستقل صفاری
- ۴- تلاش یعقوب لیث صفاری برای ایجاد حکومت مستقل ایرانی و تضعیف و بر انداختن حکومت بغداد
- ۵- اعلام رسمیت زبان فارسی در کشور ← به دست یعقوب لیث صفاری (بدلیل عدم آشنایی با زبان عربی و علاقه او به زبان فارسی)

تحول زبان و ادبیات فارسی در قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم

- ۱- مهمترین دوره تمدن اسلامی ایران
- ۲- شکوفایی نظم و نثر فارسی
- ۳- روی کار آمدن دولت سامانی و احیا و رواج رسم‌ها و سنت‌های فرهنگی کهن ایرانی
- ۴- در زمان سامانیان ← **بظارا** عمده‌ترین مرکز فرهنگی به شمار می‌آمد
- ۵- تشویق شدن شاعران فارسی‌گوی از سوی امیران سامانی
- ۶- تشویق شدن مترجمان به ترجمه‌ی کتاب‌های معتبری به زبان فارسی
- ۷- پایان درخشش این دوره ← به دلیل شکست سامانیان از ترکان آل افراسیاب
- ۸- تشکیل سلسله غزنویان ← خراسان به دست سبکتگین و پسرش محمود افتاد. او سلسله غزنوی را در ۳۵۱ هجری در شهر غزنه تشکیل داد.
- ۹- رواج زبان پارسی به دست غزنویان برای ماندگاری حکومتشان
- ۱۰- حضور شاعران تربیت یافته اواخر عهد سامانی در دربار غزنویان مانند: **عنصری و فرخی و منوچهری**
- ۱۱- قرن چهارم هجری ← دوران غلبه و رواج و حفظ و ارائه آداب و رسوم ملی
- ۱۲- پایه‌گذاری حماسه ملی در این دوره
- ۱۳- دوران طلایی شکوفایی روح ایرانی در قرن چهارم: ۱- نقطه آغاز: **محمد بن زکریای رازی** ۲- نقطه پایان: **فردوسی**
- ۱۴- قرن چهارم عصر رواج و رونق دانش‌های گوناگون و ظهور دانشمندان بزرگ است.
- ۱۵- قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم ← دوره ترقی‌ی همه‌ی زمینه‌های علمی
- ۱۶- مردان مشهوری از آغاز تا پایان این دوره در فلسفه و طب و علوم دینی سرگرم تالیف بودند.
- ۱۷- **ابوعلی سینا** ← در همه علوم عهد خود تبخّر داشت و در هر باب از دانش‌های روزگار خود صاحب تحقیق و تالیف بود و حتی به پارسی و عربی شعر می‌سرود.
- ۱۸- وجود سخنورانی چون **رودکی، فردوسی و عنصری** و بسیاری از شاعران فارسی‌گوی دیگر بیانگر اهمیت این دوره است.
- ۱۹- آغاز این دوران طلایی ← از نظر تاریخی با **اوج حکمیت سامانیان** همزمان است.
- ۲۰- این دوره عصر اندیشه **استقلال ملی ایران** است.
- ۲۱- امرای سامانی با تأکید بر ضرورت تالیف به زبان فارسی و گردآوری تاریخ و روایات گذشته‌ی ایرانی در برابر خلافت بغداد هویتی مستقل می‌یابند.

- ۲۲- سامانیان با تشویق شاعران و نویسندگان تلاش می‌کنند در ماوراءالنهر و خراسان بزرگ هویت فرهنگی ایرانی تازه‌ای را در چارچوب فرهنگ اسلامی ترویج دهند.
- ۲۳- در قرن چهارم و اوایل قرن پنجم بسیاری از اصطلاحات علمی و ادبی و دینی و سیاسی جدید از **عربی** وارد پارسی دری شد.
- ۲۴- در آغاز این دوره بیشتر دانشمندان ایرانی به ضرورت آثار خود را به **عربی** می‌نوشتند تا خوانندگان بیشتری در سراسر جهان اسلام داشته باشند.

بررسی شعر در قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم

- ۱- از ویژگی‌های شعر در این دوره: سادگی و روانی کلام و فکر
- ۲- شاعران این دوره فکر و خیال خود را همانطور که به خاطرشان می‌رسید، بیان می‌کردند.
- ۳- شاعران این دوره بیشتر به واقعیات بیرونی توجه می‌کردند و مفاهیم ذهنی آن‌ها از قلمرو تعالیم کلی اخلاقی فراتر نمی‌رفت.
- ۴- از ویژگی‌های دیگر شعر این دوره ← آوردن ترکیب‌های تازه، استعاره‌های دلپذیر، تشبیهات گوناگون، به‌کارگیری انواع توصیف
- ۵- بنیان‌گذار شعر فارسی ← **رودکی (پدر شعر فارسی)**
- ۶- رایج‌ترین انواع شعر ← حماسی، مدیحی و غنایی
- ۷- حماسه ملی ایران و شعر حماسی با فردوسی به اوج خود رسید.
- ۸- پیدایش شعر مدحی به پیروی از شعر عربی
- ۹- استحکام شعر غنایی در این دوره ← توسط دو غزل‌سرای مشهور: **رودکی و شهید بلخی**
- ۱۰- به‌وجود آمدن شعر حکمی و اندرزی و بختگی آن در دوره سلجوقیان
- ۱۱- ورود موعظه و نصیحت در شعر پارسی **در قالب قطعه («کسایی»** قصاید تمام و کمالی در این موضوع سرود و «ناصر خسرو» شیوهی او را ادامه داد).
- ۱۲- آغاز داستان‌سرایی و قصه‌پردازی و آوردن حکایات و مثل‌ها

بررسی نثر در قرن چهارم و نیمه اول قرن پنجم

- ۱- رواج و رونق نثر هم‌پای شعر در عهد سامانی
- ۲- نوشتن کتاب‌های متعدد به زبان پارسی دری
- ۳- سادگی و روانی نثر این دوره
- ۴- توجه بیشتر نثر این دوره به موضوع‌های حماسی، ملی و تاریخی
- ۵- رایج نبودن استفاده از اصطلاحات علمی و اشعار و امثال در نثر این دوره

کتاب مهم نثر فارسی در این دوره

به دست عده‌ای از دانشوران خراسان نوشته شد. شاهنامه ابومنصوری } موضوع آن تاریخ گذشته ایران بوده‌است. تنها چند صفحه از مقدمه‌ی آن باقی مانده است.

اصل این کتاب نوشته‌ی **محمد بن جریر طبری** به **عربی** است. ترجمه تفسیر طبری } جمعی از دانشمندان، آن را به فارسی برگرداندند.

ابوعلی بلعمی به‌دستور منصور نوح سامانی مأموریت یافت که تاریخ محمدبن جریر طبری (تاریخ الرسل و الملوک) را به **فارسی** برگرداند. تاریخ بلعمی هم‌زمان با ترجمه‌ی این کتاب، اطلاعاتش درباره‌ی تاریخ ایران را به آن افزود و با حذف مطالبی از اصل تاریخ طبری آن را به‌صورت تألیفی مستقل درآورد. این کتاب به «**تاریخ بلعمی**» شهرت یافت.

سوالات تشریحی

۸۲ < سیر خط فارسی را به ترتیب بنویسید.

۸۳ < قرن ... و ... مهم‌ترین دوره تمدن اسلامی ایران بوده است.

۸۴ < عمده‌ترین مرکز فرهنگی در زمان سامانیان کدام شهر بود؟

۸۵ < پایه‌ی حماسه‌های ملی به زبان فارسی در کدام قرن گذاشته شد؟

۸۶ < عصر اندیشه‌ی استقلال ملی از نظر تاریخی با اوج حاکمیت کدام سلسله هم‌زمان است؟

۸۷ < به چه دلیل در قرن چهارم و اوایل قرن پنجم بیشتر دانشمندان ایرانی به ضرورت آثار خود را به عربی می‌نوشتند؟

۸۸ < دو مورد از خصیصه‌های شعری قرن چهارم و پنجم هجری را بنویسید.

۸۹ < به چه دلیل رودکی را «پدر شعر فارسی» می‌نامند؟

۹۰ < رایج‌ترین انواع شعر در این دوره کدام است؟

۹۱ < حماسه‌ی ملی ایران به دست چه کسی به اوج رسید؟

۹۲ < قوت و استحکام شعر غنایی توسط کدام شاعران صورت پذیرفت؟

۹۳ < شعر حکمی و اندرزی در دوره ... به پختگی رسید.

۹۴ < به چه دلیل یعقوب لیث صفاری زبان فارسی را زبان رسمی قلمرو خود اعلام کرد؟

سوالات تستی

۹۹. کدام گزینه مراحل سیر خطّ فارسی را تا به امروز نشان می‌دهد؟ **کتاب‌درسی‌نخستین‌بخشی‌شکل‌گیری‌وگسترش‌زبان‌ادبیات**

- ① اشکانی، ساسانی، سامانی، درّی
② پهلوی، اوستایی، درّی، فارسی امروز
③ میخی، اوستایی، پهلوی، فارسی امروز
④ اوستایی، میخی، پهلوی، فارسی درّی

۱۰۰. کدام گزینه عبارت زیر را کامل می‌کند؟ **کتاب‌درسی‌سه‌سده‌قرن‌اول‌هجری**

«در آغاز قرن سوم، دولت نیمه مستقل ... و پس از آن، دولت مستقل ... بر سر کار آمد. پس از آن، دولت ... و حکومت‌های کوچک دیگر پدید آمدند و زبان فارسی درّی فرصت و امکان یافت تا به‌عنوان زبان رسمی شناخته شود و در فضای ادبی، سیاسی و علمی رشد یابد.»

- ① سامانی، صفّاری، سلجوقی، طاهری
② طاهری، صفّاری، سامانی، آل‌بویه
③ طاهری، سامانی، غزنوی، سلجوقی
④ صفّاری، سامانی، غزنوی، سلجوقی

۱۰۱. عبارت زیر کدام شخصیت را معرفی می‌کند؟ **کتاب‌درسی‌سه‌سده‌قرن‌اول‌هجری**

«برای ایجاد حکومت و دولت مستقل ایرانی و برانداختن یا ضعیف کردن حکومت بغداد دست به کار شد. وی نه با زبان عربی آشنایی داشت و نه اجازه داد تا این زبان در دستگاه حکومت او به‌کار رود؛ به همین سبب زبان فارسی درّی را زبان رسمی قلمرو خود اعلام کرد.»

- ① نوح بن احمد سامانی
② منصور بن نوح سامانی
③ سلطان محمود غزنوی
④ یعقوب لیث صفّاری

۱۰۲. کدام گزینه نادرست بیان شده است؟ **کتاب‌درسی‌دو‌سده‌قرن‌چهارم‌و‌نیمه‌ی‌اول‌قرن‌پنجم**

- ① پس از سقوط دولت سامانی و از دست رفتن استقلال ایران، ایرانیان در قرن‌های نخستین آثاری را به زبان فارسی پهلوی و عربی پدید آوردند.
② قرن چهارم و نیمه‌ی اول قرن پنجم، مهم‌ترین دوره‌ی تمدن اسلامی ایران بود که در آن، دولت سامانی رسم‌ها و سنت‌های فرهنگی کهن ایرانی را رواج داد.
③ در زمان سامانیان، بخارا عمده‌ترین مرکز فرهنگی به‌شمار می‌آمد و بسیاری از دانشمندان این شهر، آثاری به پارسی و عربی پدید آوردند.
④ سلسله‌ی غزنوی در سال ۳۵۱ هجری تشکیل شد و غزنویان نیز برای ماندگاری حکومت نوپای خود، ناگزیر شدند زبان پارسی را رواج دهند.

۱۰۳. کدام گزینه در مورد «قرن چهارم و نیمه‌ی اول قرن پنجم» نادرست است؟ **کتاب‌درسی‌دو‌سده‌قرن‌چهارم‌و‌نیمه‌ی‌اول‌قرن‌پنجم**

- ① در آغاز این دوره، دولت صفّاری، روی کار آمد.
② در این دوره، نظم و نثر فارسی شکوفا شد.
③ این دوره، مهم‌ترین دوره‌ی تمدن اسلامی ایران بوده است.
④ در این دوره، بعضی از امیران سامانی، مترجمان را به ترجمه‌ی کتاب‌های معتبر به نثر فارسی برمی‌انگیختند.

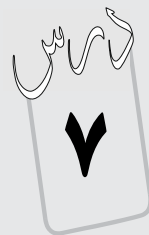
۱۰۴. کدام گزینه از اتفاقات قرن چهارم هجری به حساب نمی‌آید؟ **کتاب‌درسی‌دو‌سده‌قرن‌چهارم‌و‌نیمه‌ی‌اول‌قرن‌پنجم**

- ① غلبه و رواج و حفظ و ارائه‌ی آداب و رسوم ملی
② ظهور دانشمند بزرگی چون زکریای رازی و شاعر بی‌نظیری مانند فردوسی
③ تربیت یافتن شاعران معروفی مانند: عنصری، فرّخی و منوچهری
④ پایه‌گذاری حماسه‌های ملی به زبان فارسی و غنی شدن زبان و ادبیات فارسی

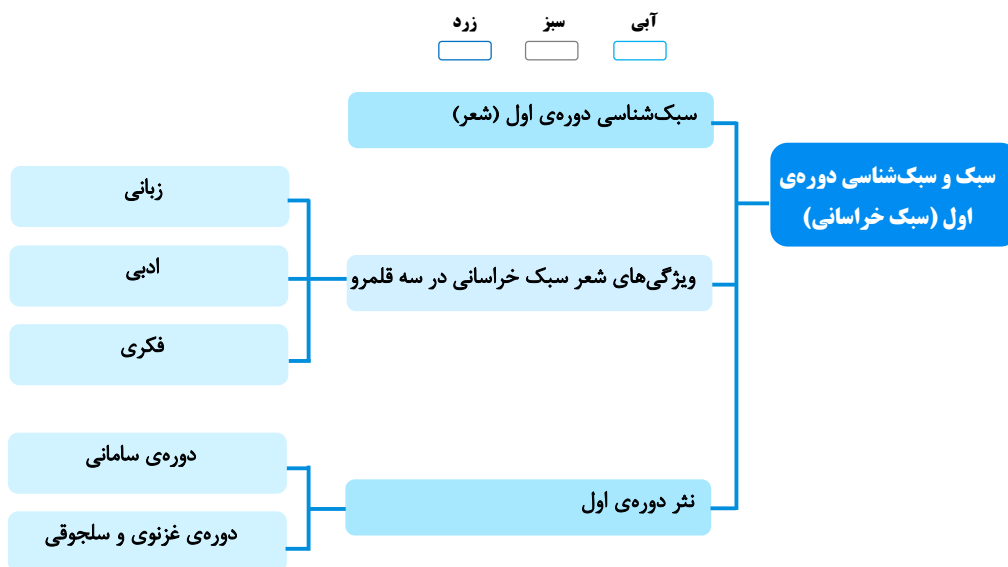
۱۰۵. کدام گزینه نادرست بیان شده است؟ **کتاب‌درسی‌دو‌سده‌قرن‌چهارم‌و‌نیمه‌ی‌اول‌قرن‌پنجم**

- ① پس از گذشت چند سده و رواج و نفوذ معارف اسلامی و متون دینی، آمیختگی زبان فارسی درّی با زبان عربی افزایش می‌یابد.
② در آغاز قرن چهارم و اوایل قرن پنجم، بیشتر دانشمندان ایرانی، به ضرورت، آثار خود را همچنان به فارسی می‌نوشتند.
③ در قرن چهارم و اوایل قرن پنجم بسیاری از اصطلاحات علمی، ادبی، دینی و سیاسی جدید از راه ترجمه‌ی متون از عربی وارد فارسی درّی شد.
④ ابوعلی سینا، در هر باب از دانش‌های روزگار خود صاحب تحقیق و تألیف بود و حتّی به پارسی و عربی شعر می‌سرود.

۱۰۶. شاعران کدام‌گزینه موجب استحکام و قوت یافتن شعر غنایی در قرن چهارم شدند؟
 ① فردوسی، منوچهری ② رودکی، شهید بلخی ③ بوشکور بلخی، رودکی ④ عنصری، فرخی
 (کتاب‌درسه-شعر)
۱۰۷. همهی گزینه‌ها به‌جز گزینه‌ی ... از ویژگی‌های شعر پارسی در قرن چهارم و نیمه‌ی اول قرن پنجم است.
 ① سادگی فکر و روانی کلام ② توجه داشتن شاعران به واقعیت‌های بیرونی
 ③ آوردن ترکیب‌های کهن و استعاره‌های ساده ④ به‌کارگیری انواع توصیف
 (کتاب‌درسه-شعر)
۱۰۸. کدام‌گزینه در شعر قرن چهارم و اوایل قرن پنجم رواج نداشت؟
 ① داستان‌سرایی و قصه‌پردازی ② شعر مدحی یا مدیحه‌سرایی
 ③ شعر حکمی و اندرزی ④ شعر صوفیانه و عارفانه
 (کتاب‌درسه-شعر)
۱۰۹. کدام‌گزینه عبارات زیر را کامل می‌کند؟
 «شعر حکمی و اندرزی در این دوره (قرن چهارم و نیمه‌ی اول قرن پنجم) به‌وجود آمد ولی در دوره‌ی ... به پختگی رسید. آوردن موعظه و نصیحت در شعر پارسی از آغاز قرن ... معمول گردید و قطعه‌های کوتاهی در این باب سروده شد اما کسی که قصیده‌ی تمام و کمال در این موضوع سرود، ... بود که سپس ... شیوه‌ی او را ادامه داد.»
 ① غزنویان - قرن سوم - رودکی - فردوسی ② سلجوقیان - چهارم - کسایی مروزی - ناصر خسرو
 ③ سامانیان - قرن سوم - عنصری - منوچهری ④ سلجوقیان - پنجم - کسایی مروزی - فرخی
 (کتاب‌درسه-شعر)
۱۱۰. کدام‌گزینه در مورد دوران شکل‌گیری و تحول زبان و ادبیات فارسی (قرن چهارم و نیمه‌ی اول قرن پنجم) نادرست است؟
 (کتاب‌درسه-قرن چهارم و نیمه‌ی اول قرن پنجم)
 ① شعر این دوره، به دست رودکی بنیاد نهاده شد.
 ② رایج‌ترین انواع شعر فارسی در این دوره، «تعلیمی، عرفانی و حکمی» بود.
 ③ این دوره، عصر اندیشه‌ی استقلال ملی ایران به‌شمار می‌رود.
 ④ وجود سخنرانی چون رودکی، فردوسی، عنصری و بسیاری از شاعران فارسی‌گوی دیگر، بیانگر اهمیت این دوره است.
 (کتاب‌درسه-شعر)
۱۱۱. کدام شاعر را پدر شعر فارسی نام نهاده‌اند؟
 ① فردوسی ② رودکی ③ ابوشکور بلخی ④ کسایی مروزی
 (کتاب‌درسه-شعر)
۱۱۲. کدام‌گزینه در مورد نثر در عهد سامانی نادرست است؟
 ① در عهد سامانی نثر هم‌مانند شعر پارسی رواج یافت.
 ② نثر این دوره، ساده و روان است.
 ③ در آثار منثور این دوره، بیشتر به موضوعات حماسی، ملی و تاریخی توجه شده است.
 ④ آوردن اصطلاحات علمی و اشعار و امثال فارسی در نثر این دوره رواج می‌یابد.
 (کتاب‌درسه-شعر)
۱۱۳. همهی گزینه‌ها به‌جز گزینه‌ی ... از آثار منثور دوره‌ی سامانی هستند.
 ① تاریخ بلعمی ② تاریخ بیهقی ③ ترجمه‌ی تفسیر طبری ④ شاهنامه‌ی ابومنصوری
 (کتاب‌درسه-شعر)
۱۱۴. کدام‌گزینه در مورد «شاهنامه‌ی ابومنصوری» نادرست آمده است؟
 ① حدود ۳۴۶ قمری به فرمان ابومنصور عبدالرزاق تألیف شد.
 ② موضوع آن تاریخ گذشته‌ی ایران بود.
 ③ عده‌ای از دانشوران خراسان آن را نوشتند.
 ④ امروزه بخش قابل توجهی از آن باقی مانده است.
 (کتاب‌درسه-شعر)
۱۱۵. «ترجمه‌ی تفسیر طبری» از کیست و به چه زبانی است؟
 ① محمدبن جریر طبری - عربی ② جمعی از دانشمندان عصر سامانی - عربی
 ③ جمعی از دانشمندان عصر سامانی - فارسی ④ ابوعلی بلعمی - فارسی دری
 (کتاب‌درسه-شعر)
۱۱۶. همهی گزینه‌ها به‌جز گزینه‌ی ... درست آمده است.
 ① اصل کتاب تاریخ بلعمی را محمدبن جریر طبری به زبان عربی نوشته و جمعی از دانشمندان عصر سامانی آن را به فارسی برگردانده‌اند.
 ② اصل تاریخ طبری را محمدبن جریر طبری به زبان عربی نوشته است.
 ③ نام اصلی تاریخ بلعمی، «تاریخ الرسل والملوک» بوده است.
 ④ ابوعلی بلعمی تاریخ طبری را به فارسی ترجمه کرده و به صورت تألیفی مستقل به نام تاریخ بلعمی در آورده است.
 (کتاب‌درسه-شعر)
۱۱۷. به فرمان کدام شخصیت، کتاب «تاریخ بلعمی» نوشته شد؟
 ① یعقوب لیث صفاری ② منصور بن نوح سامانی ③ نوح بن احمد سامانی ④ محمود غزنوی
 (کتاب‌درسه-شعر)

گام اول: میزان تسلط خود را با رنگ مشخص کنید.
آبی: خیلی خوب
سبز: خوب
زرد: مسلط نیستم.
گام‌های بعدی: اگر گام اولتان زرد بود، در نوبت‌های بعدی مطالعه و تمرین، در صورتی که پیشرفت کردید می‌توانید خانه‌های سبز یا آبی را رنگ کنید.

کلید واژه‌ها:

سبک - سبک خراسانی - نثر دوره‌ی سامانی
نثر دوره‌ی غزنوی

سبک‌شناسی و تاریخ ادبیات

(فصل دوم)

سبک و سبک‌شناسی دوره‌ی اول (سبک خراسانی) (درس هفتم)

تعریف سبک

- ۱- «سبک» در اصطلاح ادبی، شیوه‌ی خاص یک اثر یا آثار ادبی است.
- ۲- «سبک شعر»، مجموعه ویژگی‌هایی است که شاعران در نحوه‌ی بیان اندیشه به کار می‌گیرند.
- ۳- شیوه‌ی بیان هر نویسنده یا شاعر «سبک شخصی» اوست.
- ۴- به تعداد شاعران و نویسندگان جهان، سبک وجود دارد.
- ۵- مشهورترین طبقه‌بندی سبک‌شناسی بر اساس نظریه ارسطو (فیلسوف بزرگ یونانی) است.

۱- بر اساس «نام شاعر یا نویسنده»: مانند سبک فردوسی، سبک بیهقی ۲- بر اساس «زمان و دوره‌ی اثر»: مانند سبک دوره‌ی غزنوی، دوره‌ی مشروطه ۳- بر اساس «موضوع و نوع»: مانند سبک عرفانی، سبک حماسی ۴- بر اساس «محیط جغرافیایی»: مانند سبک آذربایجانی، سبک خراسانی ۵- به «تناسب مخاطب»: مانند سبک عامیانه، عالمانه ۶- بر اساس «هدف»: مانند سبک تعلیمی، سبک فکاهی ۷- بر اساس «قلمرو دانشی»: مانند علمی، فلسفی	}	تقسیم بندی سبک بر اساس دیدگاه ارسطو

۱- سبک خراسانی یا ترکستانی (از آغاز شعر فارسی تا قرن ششم) ۲- سبک عراقی (از قرن ششم تا قرن دهم) ۳- سبک هندی (از قرن دهم تا سیزدهم) ۴- دوره‌ی بازگشت (تمام قرن سیزدهم) ۵- دوره‌ی مشروطه ۶- دوره‌ی معاصر	}	تقسیم‌بندی سبک شعر بر اساس نظر ملک‌الشعراى بهار

۱- دوره‌ی سامانی (از ۳۰۰ تا ۴۵۰ ه. ق) ۲- دوره‌ی غزنوی و سلجوقی اول (۴۵۰ تا ۵۵۰ ه. ق) ۳- دوره‌ی سلجوقی دوم و خوارزمشاهیان، نثر فنی (۵۵۰ تا ۶۱۶ ه. ق) ۴- دوره‌ی سبک عراقی، نثر مصنوع (۶۰۰ تا ۱۲۰۰ ه. ق) ۵- دوره‌ی بازگشت ادبی (۱۲۰۰ تا ۱۳۰۰ ه. ق) ۶- دوره‌ی ساده‌نویسی (۱۳۰۰ ه. ق تا امروز)	}	تقسیم‌بندی سبک نثر فارسی بر اساس نظر ملک‌الشعراى بهار

نکته:

مکتب‌ها و سبک‌های ادبی حاصل اوضاع سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و ... بوده‌اند.

سبک‌شناسی دوره‌ی اول (شعر)

۱- نخستین آثار نظم و نثر فارسی بعد از اسلام ابتدا در **سیستان** و سپس در ناحیه **خراسان** بزرگ پدید آمد. به سبک این آثار «**خراسانی**» گفته‌اند.

۲- به علت اینکه اوجش در زمان سامانیان بوده، آن را «**سبک سامانی**» نیز نامیده‌اند.

۳- سبک خراسانی بر حسب زمان به سه سبک فرعی تقسیم می‌شود: سامانی }
غزنوی }
سلجوقی (سبک بینابین / بین‌بین)

۴- شعرای معروف سبک خراسانی ← رودکی - فردوسی - ناصر خسرو و ...

۵- ویژگی‌های شعر سبک خراسانی را در سه قلمرو می‌توان بررسی کرد: قلمرو ادبی }
قلمرو زبانی }
قلمرو فکری }

ویژگی‌های قلمرو زبانی سبک خراسانی

ویژگی	ذکر نمونه / توضیح
سادگی زبان شعر	استفاده کمتر از آرایه‌ها و فهم ساده‌تر شعر
کمی لغات عربی (به جز اصطلاحات دینی و علمی) و لغات بیگانه	مانند: قصیده دندانیه رودکی که در آن اغلب لغات، فارسی هستند.
تفاوت تلفظ برخی از کلمات در مقایسه با زبان امروز	هزار / هزار چشم / چشم
کهنه و مهجور بودن بخشی از لغات در مقایسه با دوره‌های بعد	مانند: آزنداک (قوس قزح / رنگین کمان) ژکور (بخل و پستی)
استفاده از دو نشانه برای یک متمم	«زدش بر زمین بر»

ویژگی‌های قلمرو ادبی سبک خراسانی

ویژگی	ذکر نمونه / توضیح
قالب عمده شعر این دوره	قصیده
مسمط و ترجیع‌بند و مثنوی	در حال شکل‌گیری
قالب غزل	در اواخر این دوره رشد کرد.
استفاده از آرایه‌های ادبی طبیعی و متعادل است.	برآمد پیلگون ابری ز روی نیلگون دریا / چو رای عاشقان گردان چو طبع بیدلان شیدا
قافیه و ردیف بسیار ساده است.	نیلگون پرده بر کشید هوا / باغ بنوشت مفرش دیبا
در توصیفات بیشتر از تشبیه (از نوع حسی) بهره گرفته می‌شود.	میر سرو است و بخارا بوستان / سرو سوی بوستان آید همی

ویژگی‌های قلمرو فکری سبک خراسانی

ویژگی	ذکر نمونه / توضیح
روح شادی و نشاط و خوش‌باشی در شعر غلبه دارد.	این ویژگی در اشعار منوچهری بیش از همه رواج دارد.
شعر، واقع‌گراست و توصیفات، طبیعی و ساده و محسوس و عینی هستند.	ابر آزاری برآمد از کنار کوهسار / باد فروردین بجنبید از میان مرغزار (آزاری: نام یکی از ماه‌های رومی است که برابر با اردیبهشت ماه است). (منوچهری)

نگار من چو حال من چنین دید / ببارید از مژه باران وابل (وابل: فراوان و تند) (منوچهری)	معشوق عمدتاً زمینی است.
خرد بهتر از هر چه ایزدت داد/ستایش خرد را به از راه داد خرد رهنمای و خرد دلگشای/خرد دست گیرد به هر دو سرای (فردوسی)	جنبه‌های عقلانی بر جنبه‌های احساسی و عاطفی غلبه دارد.
مانند اشعار حماسی شاهنامه فردوسی	روح حماسه بر ادبیات این دوره حاکم است.
این جهان را نگر به چشم خرد / نی بدان چشم کاندرو نگری همچو دریاست وز نکوکاری / کشتی‌ای ساز تا بدان گذری (رودکی)	اشعار پندآموز و اندرزگونه این دوره که جنبه عملی و دستوری دارد، ساده هستند.
که در شعر شاعرانی مانند: فردوسی، منوچهری، رودکی، کسایی، فرخی و ... نمود دارد.	مضمون عمده‌ی اشعار این سبک ← حماسه، غنا، مرثیه، حکمت، پند و اندرز و ...
اگر مرگ داد است بیداد چیست؟ / ز داد این همه بانگ و فریاد چیست؟	سادگی فکر و کلام

نثر در سبک خراسانی

۱- نثر دوره‌ی سامانی ۲- نثر دوره‌ی غزنوی و سلجوقی

ویژگی‌های نثر دوره‌ی سامانی

ویژگی	ذکر نمونه / توضیح
ایجاز و اختصار در لفظ و معنا	(در حدی است که اگر عبارتی حذف شود باعث اخلاص مطلب خواهد بود.)
تکرار فعل یا اسم به حکم ضرورت معنی	—
کوتاهی جملات	این خاصیت لازمه‌ی ایجاز است. این مرد از کرانه بجستی و فرصتی جستی و تضریب کردی و ... (تاریخ بیهقی)
لغات کم کاربرد فارسی در مقایسه با دوره‌های بعد	شامل اسم و فعل و ... می‌شود مانند: نشاستن در معنای نشستن
کمی لغات عربی	در حد لغات علمی و دینی استفاده می‌شده است.
افزایش نشانه‌های جمع فارسی بر جمع عربی	که نمود بیشتری در متون نثر نسبت به متون نظم دارد.
محتوای نثر های این دوره	علمی و گاهی نثرهای حماسی و تاریخی و دینی
نمونه‌های موفق نثر این دوره	ترجمه تفسیر طبری، تاریخ بلعمی، التنبیه، شاهنامه‌ی ابومنصوری

ویژگی‌های نثر دوره‌ی غزنوی و سلجوقی

ویژگی	ذکر نمونه / توضیح
اطناب (جمله‌ها معمولاً طولانی هستند)	بر خلاف نثر دوره اول که به غایت موجز و مختصر بود.
تمثیل و استشهاد به آیات و احادیث	نمود بارز آن در تاریخ بیهقی موجود است.
حذف افعال به قرینه	مانند: خیمه مسلمانی ملک است و ستون پادشاه و طناب و میخ‌ها رعیت (حذف فعل است)
افزایش کاربرد لغات عربی	برخی جمع‌ها مانند: خدم، قدما، شرایط / برخی مصدرها مثل: بخل، کرم، لجاجت
نمونه‌های نثر این دوره	تاریخ بیهقی، قابوس‌نامه، سفرنامه ناصر خسرو، سیاست‌نامه، کیمیای سعادت، کشف‌المحجوب

سوالات تشریحی

- ۹۵ < شیوهی خاص یک اثر یا آثار ادبی را ... می‌گویند.
- ۹۶ < شیوهی بیان هر نویسنده یا شاعر ... اوست.
- ۹۷ < درستی و نادرستی جملات زیر را مشخص نمایید:
- الف) سبک عراقی از قرن هفتم تا پایان قرن یازدهم رواج داشت. ()
- ب) دوره بازگشت ادبی در تمام طول قرن دوازدهم بود. ()
- ج) تقسیم سبک‌شناسی بر اساس زمان و دوره‌ی اثر؛ مانند غزنوی و مشروطه است. ()
- د) تقسیم سبک‌شناسی بر اساس هدف؛ مانند علمی و فلسفی است. ()
- ۹۸ < تقسیم‌بندی شعر فارسی به دست ملک‌الشعراى بهار بر مبنای حوزه ... و ... شعر است.
- ۹۹ < طبقه‌بندی نثر فارسی را، بر مبنای نظر بهار به ترتیب، نام ببرید.
- ۱۰۰ < مکتب‌ها و سبک‌های ادبی معمولاً محصول چه چیزی هستند؟
- ۱۰۱ < نثر فنی در دوره ... و ... شکل گرفت.
- ۱۰۲ < با توجه به نظر ملک‌الشعراى بهار امروزه در کدام دوره‌ی نثر فارسی قرار داریم؟
- ۱۰۳ < نخستین آثار نظم فارسی بعد از اسلام در کدام ناحیه‌ی جغرافیایی پدید آمد؟
- ۱۰۴ < به چه علت به سبک خراسانی سبک سامانی نیز می‌گوییم؟
- ۱۰۵ < سبک خراسانی بر حسب زمان به سه سبک فرعی ... و ... و ... تقسیم می‌شود.
- ۱۰۶ < سبک دوره‌ی سلجوقی را باید ... نام نهاد.
- ۱۰۷ < سه تن از شعراى معروف سبک خراسانی را نام ببرید.
- ۱۰۸ < هر اثر شعری را در سه قلمرو ... و ... و ... می‌توان بررسی کرد.
- ۱۰۹ < استفاده از دو نشانه برای یک متمم جزء کدام‌یک از قلمروهای سبک خراسانی است؟
- ۱۱۰ < قالب عمده‌ی شعر در سبک خراسانی چیست؟
- ۱۱۱ < مضمون عمده‌ی اشعار سبک خراسانی را نام ببرید.
- ۱۱۲ < دو مورد از تفاوت‌های نثر دوره‌ی سامانی و دوره‌ی غزنوی و سلجوقی را بنویسید.
- ۱۱۳ < «سیاست‌نامه» از آثار منشور مربوط به کدام دوره نثر فارسی است؟
- ۱۱۴ < با توجه به ویژگی‌های نثرهای دوره‌ی سامانی و دوره‌ی غزنوی و سلجوقی تفاوت‌های موجود در تاریخ بلعمی و تاریخ بیهقی را بنویسید.

۱۱۸. کدام مورد، از جمله ویژگی‌های فکری سبک خراسانی نیست؟

(سراسری ۸۸)

- ۱) قالب عمدی شعر، قصیده است و مسقط و ترجیع‌بند در حال شکل‌گیری است.
- ۲) شعر واقع‌گراست و توصیفات عمدتاً طبیعی و ساده و محسوس و عینی است.
- ۳) اشعار پندآموز و اندرزگونه‌ی این دوره، ساده است و جنبه‌ی عملی و دستوری دارد.
- ۴) مضمون عمدی اشعار این سبک، مدح و اندرز، حماسه و ... است.

(خارج از کشور ۹۲-بیتبید)

۱۱۹. همه‌ی گزینه‌ها به‌جز گزینه‌ی ... از ویژگی‌های فکری سبک خراسانی است.

- ۱) روح حماسه بر ادبیات این دوره حاکم است.
- ۲) روح شادی و نشاط و خوش‌باشی، در شعر غلبه دارد.
- ۳) معشوق، عمدتاً زمینی است.
- ۴) تلفظ برخی لغات در مقایسه با زبان امروز متفاوت است.

(خارج از کشور ۸۷)

۱۲۰. کدام مورد، از ویژگی‌های فکری «سبک خراسانی» محسوب می‌شود؟

- ۱) کهنه و مهجور بودن بخشی از لغات در مقایسه با زبان امروز
- ۲) در توصیفات بیش‌تر از تشبیه (از نوع حسی) بهره گرفته می‌شود.
- ۳) قالب عمدی شعر، قصیده است و مسقط و ترجیع‌بند در حال شکل‌گیری هستند.
- ۴) مضمون عمدی اشعار این سبک، مرثیه، حکمت، پند و اندرز، حماسه، غنا و ... است.

(خارج از کشور ۸۷)

۱۲۱. سبک ... از سبک‌های فرعی «سبک خراسانی»، برحسب زمان نیست.

- ۱) غزنوی
- ۲) سامانی
- ۳) صفاری
- ۴) سلجوقی

(آزمون کانون-آذر ۹۲)

۱۲۲. در عبارات زیر به چند ویژگی از نثر دوره‌ی سامانی اشاره شده است؟

«حذف افعال به قرینه، کوتاهی جملات، افزایش کاربرد نشانه‌های جمع فارسی بر جمع عربی، رواج نثر داستانی و تمثیلی و عرفانی،

ایجاز و اختصار در لفظ و معنا، تقلید از نثر عربی، سجع و ترصیع و رعایت آهنگ کلام»

- ۱) چهار
- ۲) شش
- ۳) پنج
- ۴) سه

(کتاب‌درسه-طبقه‌بندی سبک‌ها)

۱۲۳. براساس نظریه‌ی ارسطو در طبقه‌بندی سبک‌ها، کدام موارد درست است؟

الف) سبک فردوسی: بر اساس نام شاعر یا نویسنده

ب) سبک فکاهی: بر اساس موضوع

ج) سبک مشروطه: بر اساس زمان و دوره‌ی اثر

د) سبک عالمانه: بر اساس هدف

ه) سبک عامیانه: بر اساس مخاطب

- ۱) الف، ب، ج
- ۲) الف، ج، هـ
- ۳) ج، د، هـ
- ۴) الف، د، هـ

(کتاب‌درسه-طبقه‌بندی سبک‌ها)

۱۲۴. کدام گزینه جاهای خالی متن زیر را کامل می‌کند؟

«ملک‌الشعرا بهار برای شعر فارسی ... نوع سبک و دوره قائل است. سبک خراسانی یا ... از آغاز شعر فارسی تا قرن ... را شامل می‌شود.»

- ۱) شش - سامانی - چهارم
- ۲) هفت - سامانی - چهارم
- ۳) شش - ترکستانی - ششم
- ۴) هفت - ترکستانی - ششم

(کتاب‌درسه-ویژگی‌های شعر سبک خراسانی در سه قلمرو)

۱۲۵. موارد کدام گزینه همگی از ویژگی‌های زبانی شعر سبک خراسانی است؟

الف) کهنه و مهجور بودن بخشی از لغات

ب) فراوانی ترکیبات نو

ج) سادگی زبان شعر

د) استفاده از دو نشانه برای یک متمم

ه) کثرت لغات عربی و لغات بیگانه

- ۱) الف، ج، هـ
- ۲) الف، ج، د
- ۳) الف، ب، هـ
- ۴) ب، هـ، د

(کتاب درسیه سبک دوره اول)

۱۲۶. نثر همه‌ی گزینه‌ها به‌جز گزینه‌ی ... ویژگی‌های نثر دوره‌ی اول را دارد.

- ۱) چون کیخسرو به ایران شد و خبر او شنیدند، آن‌جا آمد. بدان حصار اندر نیارست شد. آتشگاه کرکوی، معبد جای گرشاسب بود و او را دعا مستجاب بود به روزگار او و مردمان هم به امید برکات آنجا همی‌شدندی.
- ۲) به روزگار خسرو، اندر وقت بوذرجمهر، رسولی آمد از روم. خسرو بنشست چنان‌که رسم ملوک عجم بود و رسول را بار داد. پیش رسول با وزیر گفت: «ای فلان، همه چیز تو دانی؟»
- ۳) اما هنر چشمه‌ی زاینده است و دولت پاینده و اگر هنرمند از دولت بیفتد، غم نباشد که هنر در نفس خود دولت است؛ هر جا که رود قدر ببند و بر صدر نشیند و بی‌هنر لقمه چیند و سختی ببند.
- ۴) فرّخی از سیستان بود طبیعی به‌غایت نیکو داشت و شعر خوش‌گفتی و چنگ تر زدی و خدمت دهقان کردی از - دهاقین سیستان و این دهقان او را هر سال دویست کیل پنج منی غله دادی و صد درم سیم نوحی، او را تمام بودی.

(کتاب درسیه سبک شش‌ماه دوره اول (شعر))

۱۲۷. شاعران کدام گزینه همگی از شعرای معروف سبک خراسانی هستند؟

- ۱) فرّخی سیستانی، فردوسی، ناصر خسرو، رودکی
- ۲) سنایی، عطار، فردوسی، رودکی
- ۳) رودکی، فرّخی سیستانی، نظامی، فردوسی
- ۴) فردوسی، رودکی، خاقانی، نظامی

۱۲۸. سبک دوره‌ی ... را باید «بینابین» نام نهاد؛ چرا که ویژگی‌های سبک ... نیز در آن به چشم می‌خورد.

(کتاب درسیه سبک شش‌ماه دوره اول (شعر))

- ۱) سامانی - خراسانی
- ۲) سامانی - عراقی
- ۳) سلجوقی - خراسانی
- ۴) سلجوقی - عراقی

۱۲۹. نخستین آثار نظم زبان فارسی ... ابتدا در ... و سپس در خراسان بزرگ (خراسان کنونی و ... و تاجیکستان، ... و ترکستان)

(کتاب درسیه سبک شش‌ماه دوره اول (شعر))

پیدا شد.

- ۱) پیش از اسلام - سیستان - آذربایجان - افغانستان
- ۲) پیش از اسلام - بخارا - افغانستان - ماوراءالنهر
- ۳) بعد از اسلام - سیستان - افغانستان - ماوراءالنهر
- ۴) بعد از اسلام - بخارا - آذربایجان - ماوراءالنهر

(کتاب درسیه سبک شش‌ماه دوره اول (شعر))

۱۳۰. کدام مورد از ویژگی‌های قلمرو زبانی شعر سبک خراسانی نیست؟

- ۱) کهنه و مهجور بودن بخشی از لغات در مقایسه با دوره‌های بعد
- ۲) سادگی زبان شعر
- ۳) ایجاز و اختصار در لفظ و معنا
- ۴) کمی لغات عربی (به‌جز اصطلاحات دینی و علمی) و لغات بیگانه

(کتاب درسیه سبک شش‌ماه دوره اول (شعر))

۱۳۱. همه‌ی گزینه‌ها به‌جز گزینه‌ی ... از ویژگی‌های ادبی شعر سبک خراسانی محسوب می‌شود.

- ۱) استفاده از آرایه‌های ادبی، طبیعی و معتدل است.
- ۲) قافیه و ردیف، بسیار ساده است.
- ۳) در توصیفات بیشتر از تشبیه از نوع حتی بهره‌گرفته می‌شود.
- ۴) رواج و اوج‌گیری اکثر قالب‌های شعری به‌ویژه غزل و مثنوی

(کتاب درسیه سبک شش‌ماه دوره اول (شعر))

۱۳۲. موارد کدام گزینه همگی از ویژگی‌های قلمرو فکری شعر سبک خراسانی است؟

- (الف) معشوق، عمدتاً زمینی و دست‌یافتنی است.
- (ب) روح حماسه بر ادبیات این دوره حاکم است.
- (ج) هجو و هزل در شعر رواج می‌یابد.

(د) زهدستایی و وعظ و اندرز در شعر بیش‌تر و فراوان‌تر می‌شود.

(هـ) شعر واقع‌گراست و توصیفات عمدتاً طبیعی و ساده و محسوس و عینی است.

- ۱) الف - ب - ج
- ۲) ج - د - هـ
- ۳) ب - ج - د
- ۴) الف - ب - هـ

۱۳۳. در همه‌ی گزینه‌ها به‌جز گزینه‌ی ... به‌ترتیب ویژگی‌های قلمرو فکری، زبانی و ادبی شعر سبک خراسانی وجود دارد.

(کتاب درسیه سبک شش‌ماه دوره اول (شعر))

- ۱) روح شادی و نشاط و خوش‌باشی، در شعر غلبه دارد - کمی لغات عربی و لغات بیگانه - استفاده از آرایه‌های ادبی، طبیعی و معتدل است.
- ۲) شعر واقع‌گراست و توصیفات عمدتاً طبیعی و ساده و محسوس و عینی است - کهنه و مهجور بوده و بخشی از لغات در مقایسه با دوره‌های بعد - قالب عمده‌ی شعر این دوره قصیده است.
- ۳) اشعار پندآموز و اندرزگونه‌ی این دوره، ساده است و جنبه‌ی عملی و دستوری دارد - سادگی زبان شعر - خوش‌آهنگ‌تر شدن اوزان شعری
- ۴) روح حماسه بر ادبیات این دوره، حاکم است - تفاوت تلفظ برخی از کلمات در مقایسه با زبان امروز - در توصیفات بیشتر از تشبیه (از نوع حتی) بهره‌گرفته می‌شود.

(کتاب‌درسه‌ی نثر دوره‌ی اول)

۱۳۴. موارد کدام گزینه از ویژگی‌های نثر سامانی محسوب می‌شود؟

الف) ایجاز و اختصار در لفظ و معنا

ب) کوتاهی جملات

ج) کاهش نشانه‌های جمع فارسی

د) تکرار فعل یا اسم به حکم ضرورت معنی

هـ) فراوانی لغات عربی

و) تقلید از نثر عربی

- ① الف - ب - د ② الف - ب - ج ③ ب - د - و ④ د - هـ - و

(کتاب‌درسه‌ی نثر دوره‌ی اول)

۱۳۵. چند مورد از آثار زیر از نمونه‌های موفق نثر دوره‌ی سامانی است؟

«ترجمه‌ی تفسیر طبری - تاریخ بلعمی - تاریخ بیهقی - التّفهیم - سیاست‌نامه - شاهنامه‌ی ابومنصوری - کیمیای سعادت - سفرنامه‌ی ناصر خسرو»

- ① سه ② چهار ③ پنج ④ شش

(کتاب‌درسه‌ی ترکیبی)

۱۳۶. در کدام گزینه به ترتیب دو نمونه نثر از دوره‌ی غزنوی و سلجوقی و دو نمونه نثر از دوره‌ی سامانی بیان شده است؟

① کشف‌المحجوب - تاریخ بیهقی - ترجمه‌ی تفسیر طبری - التّفهیم

② قابوس‌نامه - تاریخ بلعمی - سفرنامه‌ی ناصر خسرو - ترجمه‌ی تفسیر طبری

③ کیمیای سعادت - قابوس‌نامه - تاریخ بیهقی - تاریخ بلعمی

④ سفرنامه‌ی ناصر خسرو - سیاست‌نامه - کیمیای سعادت - کشف‌المحجوب

(کتاب‌درسه‌ی دوره‌ی غزنوی و سلجوقی)

۱۳۷. چند مورد از ویژگی‌های داخل کمانک مربوط به نثر دوره‌ی غزنوی و سلجوقی است؟

استعمال لغات عربی، (حذف افعال به قرینه)، (ایجاز و اختصار)، (تقلید از نثر عربی)، (استفاده از لغات کهنه‌ی فارسی)، (حذف افعال به قرینه)، (اطناب)، (تمثیل و استشهاد به آیات و احادیث و اشعار عرب)، (استفاده از ترکیبات دشوار)، (تکرار فعل یا اسم به حکم ضرورت معنی)

- ① سه ② چهار ③ پنج ④ دو

(کتاب‌درسه‌ی ویژگی‌های سبک خراسانی)

۱۳۸. در ابیات زیر همه‌ی ویژگی‌های ادبی شعر سبک خراسانی دیده می‌شود به جز گزینه‌ی ...

«مرا بسود و فرو ریخت هر چه دندان بود / نبود دندان، لا بل چراغ تابان بود»

سپید سیم زده بود و دَر و مرجان بود / ستاره‌ی سحری بود و قطره باران بود»

- ① قافیه و ردیف بسیار ساده است. ② استفاده از آرایه‌های ادبی، طبیعی و معتدل است.
③ خوش آهنگ‌تر شدن اوزان ④ در توصیفات بیشتر از تشبیه (از نوع حسی) بهره گرفته می‌شود.

(کتاب‌درسه‌ی ویژگی‌های فکری)

۱۳۹. در شعر زیر همه‌ی ویژگی‌های فکری سبک خراسانی به جز گزینه‌ی ... نمایان است.

«گل بخندید و باغ شد پدram / ای خوشا این جهان بدین هنگام

چون بنا گوش نیکوان شد باغ / از گل سیب و از گل بادام

گر تو را با من ار مناظره‌ای است / من با باغ آمدم به باغ خرام»

- ① روح شادی و خوش‌باشی و نشاط ② حاکم بودن روح حماسه
③ زمینی و دست یافتنی بودن معشوق ④ طبیعی و ساده و محسوس و عینی بودن توصیفات

(کتاب‌درسه‌ی ترکیبی)

۱۴۰. در اشعار زیر کدام ویژگی‌های ادبی و زبانی دوره‌ی اول (سبک خراسانی) دیده می‌شود؟

«دل من همی داد گفنی گواهی / که باشد مرا روزی از تو جدایی

بلی هر چه خواهد رسیدن به مردم / بر آن دل دهد هر زمانی گواهی

من این روز را داشتم چشم و زین غم / نبوده است با روز من روشنایی

سپردم به تو دل، ندانسته بودم / بدین گونه مایل به جور و جفایتی»

- ① استفاده از آرایه‌های ادبی، طبیعی و معتدل - فراوانی ترکیبات نو ② ساده بودن قافیه و ردیف - کمی لغات عربی و بیگانه
③ توجه بیشتر به آرایه‌های ادبی - تفاوت تلفظ برخی از کلمات ④ ایجاز و اختصار - سادگی زبان شعر

گام اول: میزان تسلط خود را با رنگ مشخص کنید.
 آبی: خیلی خوب
 سبز: خوب
 زرد: مسلط نیستم.
گام‌های بعدی: اگر گام اولتان زرد بود، در نوبت‌های بعدی مطالعه و تمرین، در صورتی که پیشرفت کردید می‌توانید خانه‌های سبز یا آبی را رنگ کنید.

زبان و ادبیات فارسی در سده‌های پنجم و ششم (درس هشتم)

شعر فارسی

عوامل مهم در پیشرفت زبان و ادبیات فارسی در سده‌های پنجم و ششم

- ❖ گرایش پادشاهان در جلب عالمان و ادیبان به دربار
- ❖ توسعه‌ی مدارس و مراکز تعلیم
- ❖ لشکر کشی‌ها و فتوحات غزنویان

پدیده‌های عمده‌ی زبان فارسی در این دوره

- ❖ گسترش فارسی دری و آمیزش آن با کلمات و لغات نواحی مرکزی و غربی ایران
- ❖ در آمیختن فارسی با مفردات و ترکیبات زبان عربی
- ❖ آمیختگی با واژه‌ها، نام‌ها و لقب‌های رایج در عصر غزنوی و سلجوقی
- ❖ افزایش آمیختگی زبان فارسی با واژگان عربی به دلیل تحصیل علوم دینی و ادبی
- ❖ نشر زبان فارسی در هندوستان و آسیای صغیر (نواحی شرقی و غربی خارج از ایران)
- ❖ تبدیل زبان فارسی به عنوان زبان مقدس (به دلیل لشکر کشی‌های متعدد محمود غزنوی به هندوستان و انتشار آیین اسلام به آن نواحی)
- ❖ شعر این دوره تا آغاز قرن ششم متأثر از شاعران قرن چهارم (سبک دوره‌ی سامانی و غزنوی) است (یعنی سخن شاعرانی چون ناصر خسرو قبادیانی). این در حالی است که در شعر این شاعران ابتکارات خاصی وجود دارد که باعث تحول در سبک سخن فارسی شد.

- عملکرد شاعران این دوره:
- ۱- عده‌ای از شاعران قرن پنجم و اوایل قرن ششم، کوشیدند که سبک شعری آغاز دوره غزنوی را دنبال کنند.
 - ۲- گروهی دیگر، در عین تقلید از پیشینیان، هر یک، ویژگی‌ها و نوآوری‌هایی دارند که سبک دگرگونی در سخن فارسی شد.
 - ۳- دسته آخر، شاعران نیمه‌ی دوم قرن ششم در خراسان، فارس، نواحی مرکزی عراق و آذربایجان بودند که در تغییر بنیادی سبک شعر فارسی تأثیر گذاشتند.

بررسی قالب غزل در این دوره

- ❖ علاقه‌مندی شاعران به ساختن غزل‌های لطیف در این دوره قابل توجه است.
- ❖ انوری و هم‌سبکان او در آوردن مضامین دقیق در غزل کوشش بسیار کردند.
- ❖ تأثیر انوری و سنایی: ۱- ایجاد کردن تحول در غزل ۲- ظهور شاعران بزرگ غزل‌سرا در قرن هفتم و به اوج رساندن این شعر

اصفهان، ری، همدان }
حوزه‌ی ادبی فارس و نواحی مرکزی (عراق عجم) }
شاعران این نواحی در تجدید سبک بسیار تأثیرگذار بودند
از جمله جمال‌الدین عبدالرزاق اصفهانی

سبک شعر در نیمه‌ی دوم قرن ششم و اوایل قرن هفتم با نیمه‌ی اول قرن ششم متمایز بود و مقدمه‌ی ظهور سبک «عراقی» در شعر شد.

وضع عمومی شاعران در این عهد

- ❖ تأثیرپذیری برخی شاعران از ادبیات عرب و مضامین شعری آن
- ❖ پرهیز بسیاری از شاعران از مداحی شاهان و انتساب به دربارها

ناصر خسرو: به سبب اعتقادات دینی‌اش از دربار کناره گرفت.
} دو تن از شاعران مهم در این دوره
(از دربار، کناره گرفتند)
سنایی: ابتدا مداح بود، در دوره‌ی دوم از حیات شعری خود به سیر و سلوک معنوی پرداخت.

تحول روحی و معنوی سنایی ← آغاز تحول عمیق در شعر فارسی ← روی آوردن بسیاری از شاعران پس از او به تصوف و عرفان ← ظهور شاعران بزرگی مانند عطار و مولانا

پیامدهای خروج شعر از دربار

- ❖ گسترش دامنه‌ی موضوعات شعر
- ❖ افزایش سادگی بیان و قدرت عواطف و عمق افکار و اندیشه‌هایی که موضوع شعر پارسی بود.
- ❖ ورود شعر به خانقاه‌ها که موجب شد خانقاه‌ها در شمار پشتیبانان و پناهگاه‌های شعر درآمدند.

مضامین برجسته‌ی شعری این دوره

- ❖ عرفان، حکمت
- ❖ دانش‌های گوناگون و اندیشه‌های دینی
- ❖ بدبینی شاعران نسبت به دنیا و بریدن از آن
- ❖ شکایت از روزگار
- ❖ طرح نابه‌سامانی‌های اجتماعی
- ❖ بیان ناخرسندی فرزندان از اوضاع زمان

نثر فارسی در سده‌های پنجم و ششم

- ❖ از مهم‌ترین دوره‌های کمال و گسترش نثر پارسی است.
- ❖ قرن چهارم و اوایل قرن پنجم ← ظهور نثر فارسی
- ❖ نیمه‌ی قرن پنجم ← بلوغ و رشد نثر
- ❖ قرن ششم و اوایل قرن هفتم ← پختگی و کمال نثر
- ❖ رواج تألیف کتب در موضوعات گوناگون علمی و به کمال رسیدن نثر ساده و رواج نثر مصنوع

دلایل توجه نویسندگان به پارسی نویسی

- ۱- گسترش تصوف
- ۲- پیدایش مجموعه‌های مشهوری از متون نثر فارسی به دلیل شکل‌گیری دولت سلجوقی و بهره‌گیری از دبیران و نویسندگان تربیت شده و عدم نگارش منشورها و فرمان‌ها به زبان عربی

نثر موزون }
سبک‌های نثر فارسی در این دوره }
نثر مصنوع }

نثر موزون

ویژگی	ذکر نمونه / توضیح
به‌کارگیری سجع‌های ساده (سجع در نثر، مانند قافیه در شعر است).	الهی، ما را آن ده که آن به
نزدیکی آن به شعر به دلیل کوتاهی جملات و آهنگین و موزون بودن این نثر	آنچه نباید دل‌بستگی را نشاید.
اسرارالتوحید قدیمی‌ترین نمونه‌ی این نثر است.	—
این نثر به دست خواجه عبدالله انصاری به کمال رسید.	—
از نمونه‌های این نثر	کشف‌الاسرار و عدة‌الابرار ابوالفضل ميبیدی و تذکره‌الدولای عطار نیشابوری

نثر مصنوع

ویژگی	ذکر نمونه / توضیح
آوردن آرایه‌های ادبی فراوان	در دیده‌ی دشمنان <u>خار</u> و بر روی دوستان <u>خال</u>
امثال و اشعار گوناگون از عربی و فارسی و اصطلاحات علمی	فرمان باری بر آن جملت است: وان جنجوا للسلم فاجع لها
رواج این نثر در قرن ششم	—
نخستین نمونه‌ی نثر مصنوع پارسی	«کلیده و دمنه» اثر ابوالمعالی نصرالله منشی
نمونه‌ی عالی نثر مصنوع در قرن هفتم	گلستان سعدی

سوالات تشریحی

- ۱۱۵ < عوامل مهم گسترش زبان و ادبیات فارسی از قرن سوم تا میانه‌ی قرن پنجم را نام ببرید.
- ۱۱۶ < در آمیختن زبان فارسی با مفردات و ترکیبات زبان عربی در چه دوره‌ای شکل گرفت؟
- ۱۱۷ < دلیل عمده‌ی نشر و گسترش زبان فارسی در هندوستان چه بوده است؟
- ۱۱۸ < تا چه زمانی شعر پارسی تحت تأثیر سبک دوره سامانی و غزنوی بود؟
- ۱۱۹ < ظهور غزل‌سرایان بزرگ در قرن هفتم مدیون ایجاد تحول کدام شاعران در غزل است؟
- ۱۲۰ < دو مورد از شاعران معروف سبک آذربایجانی را نام ببرید.
- ۱۲۱ < مضامین شعری در سبک عراقی چیست؟
- ۱۲۲ < کدام شاعران از مدح شاهان درباری در نیمه‌ی دوم حیات شعری خود اجتناب کردند؟
- ۱۲۳ < ظهور شاعرانی چون عطار و مولوی مدیون تحول روحی کدام شاعر است؟
- ۱۲۴ < بلوغ نثر پارسی در قرن ... و دوره کمال و پختگی آن در قرن ... بود.
- ۱۲۵ < ویژگی اصلی نثر موزون چیست؟
- ۱۲۶ < سجع در نثر مانند ... در شعر است.
- ۱۲۷ < قدیمی‌ترین نمونه‌ی نثر موزون در کدام کتاب آمده است؟
- ۱۲۸ < چه کسی نثر موزون را به کمال رساند؟
- ۱۲۹ < کتاب تفسیر «کشف الاسرار و عدة الابرار» تحت تأثیر چه کسی نوشته شده است؟
- ۱۳۰ < منظور از نثر مصنوع چیست؟
- ۱۳۱ < نثر مصنوع در چه قرنی رواج داشته است؟
- ۱۳۲ < نخستین نمونه نثر مصنوع کدام کتاب است؟
- ۱۳۳ < نمونه عالی نثر مصنوع، کتاب ... است.

سوالات تستی

۱۴۱. همه‌ی گزینه‌ها به‌جز گزینه‌ی ... از عوامل مهم پیشرفت و گسترش زبان و ادبیات فارسی در شرق و شمال شرق ایران، از قرن سوم تا میانه‌ی قرن پنجم، است.

(کتاب‌درسه‌ی شعر فارسی)

- ۱) گسترش فرهنگ و تمدن اسلامی در قلمرو سرزمین ایران
- ۲) لشکرکشی‌ها و فتوحات غزنویان
- ۳) توسعه‌ی مدارس و مراکز تعلیم
- ۴) گرایش شاهان در جلب عالمان و ادیبان به دربار

۱۴۲. کدام گزینه از جمله پدیده‌های عمده‌ای نیست که در سده‌های پنجم و ششم برای زبان فارسی رخ نمود؟

(کتاب‌درسه‌ی شعر فارسی)

- ۱) آمیختگی با واژه‌ها، نام‌ها و لقب‌های غیر رایج در عصر غزنوی و سلجوقی
- ۲) گسترش فارسی دری و آمیزش آن با کلمات و لغات نواحی مرکزی و غربی ایران
- ۳) درآمیختن عرفان و اصطلاحات عرفانی با زبان و ادب فارسی
- ۴) درآمیختن زبان فارسی با مفردات و ترکیبات زبان عربی

۱۴۳. کدام گزینه از رویدادها یا ویژگی‌های شعر و زبان فارسی در سده‌های پنجم و ششم نیست؟

(کتاب‌درسه‌ی شعر فارسی)

- ۱) هر چه در این دوره زمان می‌گذشت، آمیختگی زبان فارسی با واژگان عربی بیشتر می‌شد.
- ۲) در این روزگار، زبان فارسی در پی لشکرکشی‌های متعدد محمود غزنوی به هندوستان راه یافت.
- ۳) اغلب شاعران این دوره، با تقلید از پیشینیان، نتوانستند به نوآوری‌هایی دست بزنند.
- ۴) تا حدود نیمه‌ی دوم قرن پنجم و آغاز قرن ششم، شعر پارسی، همچنان تحت تأثیر سبک دوره‌ی سامانی و غزنوی است.

۱۴۴. چرا در سده‌های پنجم و ششم هر چه زمان می‌گذشت، آمیختگی زبان فارسی با واژگان عربی بیشتر می‌شد؟

(کتاب‌درسه‌ی شعر فارسی)

- ۱) زیرا در آن روزگار سرزمین ایران همچنان تحت نفوذ حاکمیت اعراب بود.
- ۲) زیرا در مدارس آن عهد، عمدتاً تحصیل علوم دینی و ادبی، میسر بود و شاعران و ادیبان با زبان عربی آشنا می‌شدند.
- ۳) چون در آن دوره، ایران تحت نفوذ فرهنگ و تمدن نوین اسلام بود.
- ۴) چون شاعران و نویسندگان آن روزگار از قرآن و روایات اسلامی تأثیر می‌پذیرفتند.

۱۴۵. سخن کدام‌یک از شاعران سده‌ی پنجم هجری، یادآور سروده‌های سخنوران قرن چهارم است؟

(کتاب‌درسه‌ی شعر فارسی)

- ۱) عنصری
- ۲) فرّخی سیستانی
- ۳) منوچهری دامغانی
- ۴) ناصر خسرو قبادیانی

۱۴۶. موضوع قابل توجه در شعر نیمه‌ی دوم قرن ششم، علامه‌مندی شاعران به سرودن غزل‌های لطیف و زیباست؛ ... و هم‌سبکان او در آوردن مضامین دقیق در غزل بسیار کوشیدند. تحوّلی که ... و ... در غزل ایجاد کردند، باعث شد که در قرن ... شاعران بزرگی در غزل ظهور کنند.

(کتاب‌درسه‌ی شعر فارسی)

- ۱) مسعود سعد - انوری - سنایی - ششم
- ۲) نظامی - خاقانی - انوری - هشتم
- ۳) انوری - سنایی - انوری - هفتم
- ۴) خاقانی - سنایی - ناصر خسرو - هشتم

۱۴۷. شاعران کدام گزینه هم‌زمان با شاعران خراسان و سیستان، در شمال غربی ایران، سبک شعر فارسی را از آنچه در دیگر نواحی ایران یا پیش از آنان رایج بود، متمایز ساختند و کار آن‌ها در ادب فارسی تازگی داشت؟

(کتاب‌درسه‌ی شعر فارسی)

- ۱) سنایی - انوری
- ۲) ناصر خسرو قبادیانی - مسعود سعد سلمان
- ۳) سیف فرغانی - ظهیرالدین فاریابی
- ۴) خاقانی - نظامی

۱۴۸. علاوه بر مراکز ادبی خراسان و آذربایجان، کدام مرکز ادبی مهم در نیمه‌ی دوم قرن ششم در شکل‌گیری شیوه‌ی خاصی از شعر فارسی مؤثر بود و از جمله‌ی آنان ... بود.

(کتاب‌درسه‌ی شعر فارسی)

- ۱) حوزه‌ی ادبی فارس و نواحی غربی - کمال‌الدین اسماعیل اصفهانی
- ۲) حوزه‌ی ادبی فارس و نواحی مرکزی (عراق عجم) - جمال‌الدین عبدالرزاق اصفهانی
- ۳) نواحی غربی و جنوبی - خواجوی کرمانی
- ۴) نواحی اصفهان و همدان - باباطاهر همدانی

۱۴۹. در چه دوره‌ای سبک شعری گذشته (سبک خراسانی) متحول شد و مقدمه‌ی ظهور سبک عراقی در شعر فارسی فراهم گردید؟

(کتاب‌درسه‌ی شعر فارسی)

- ۱) نیمه‌ی دوم قرن پنجم - اوایل قرن ششم
۲) نیمه‌ی دوم قرن ششم - اوایل قرن هفتم
۳) نیمه‌ی اول قرن ششم - نیمه‌ی اول قرن هفتم
۴) اواخر قرن ششم - اوایل قرن هشتم

(کتاب‌درسه‌ی شعر فارسی)

۱۵۰. همه‌ی گزینه‌ها به‌جز گزینه‌ی ... از ویژگی‌ها و نکات قابل توجه شعر در سده‌های پنجم و ششم است.

- ۱) تأثیرپذیری برخی از شاعران از ادبیات عرب و مضامین شعری آن
۲) تنوع یافتن شعر از نظر سبک گویندگی و موضوع
۳) خرسندی فرزندان از اوضاع زمانه و پرهیز از طرح نابه‌سامانی‌های اجتماعی
۴) پرهیز برخی از شاعران از مدح شاهان و انتساب به دربارها

۱۵۱. «... از شاعران آغاز این دوره (سده‌های پنجم و ششم) به سبب پای‌بندی به اعتقادات خاص دینی از دربارها کناره می‌گرفت و پس از او، ... هم که ابتدا به مدیحه‌گویی مشغول بود، در دوره‌ی دوم حیات شعری خود، به سیر و سلوک معنوی پرداخت.»

(کتاب‌درسه‌ی شعر فارسی)

- ۱) انوری - نظامی
۲) خاقانی - مسعود سعد
۳) ناصر خسرو - سنایی
۴) سنایی - انوری

۱۵۲. تحول روحی و معنوی کدام شاعر، آغازی برای دگرگونی عمیق در شعر فارسی گردید و کدام شاعران معروف، به پیروی از او به

(کتاب‌درسه‌ی شعر فارسی)

تصوف و عرفان، روی آوردند؟

- ۱) ناصر خسرو - سنایی و انوری
۲) سنایی - نظامی و خاقانی
۳) سنایی - عطار و مولوی
۴) انوری - ناصر خسرو و نظامی

(کتاب‌درسه‌ی شعر فارسی)

۱۵۳. همه‌ی گزینه‌ها به‌جز گزینه‌ی ... از شاخه‌ها یا مضامین برجسته‌ی شعر در سده پنجم و ششم است.

- ۱) داستان‌سرایی و تغزل
۲) وعظ و حکمت
۳) مدح، هجو، طنز
۴) ستایش پیشوایان دین و امامان

(کتاب‌درسه‌ی شعر فارسی)

۱۵۴. با خروج شعر از دربارها و ورود آن به خانقاه‌ها، همه‌ی تحولات زیر به‌جز گزینه‌ی ... پدید آمد.

- ۱) دامنه‌ی موضوعات شعر گسترش یافت.
۲) از سادگی بیان شعر کاسته شد.
۳) بر قدرت عواطف و عمق اندیشه‌ها افزوده شد.
۴) خانقاه‌ها در شمار پشتیبانان و پناهگاه‌های شعر درآمدند.

(کتاب‌درسه‌ی شعر فارسی در سده‌های پنجم و ششم)

۱۵۵. کدام گزینه در مورد نثر در سده‌های پنجم و ششم نادرست است؟

- ۱) در این دوره، تألیف کتاب در موضوع‌های گوناگون علمی، رواج یافت.
۲) نثر ساده در این دوره به کمال رسید و نثر مصنوع هم رایج شد.
۳) این دوره از مهم‌ترین دوره‌های کمال و گسترش نثر پارسی است.
۴) در اواخر قرن هفتم به پختگی و کمال رسید.

۱۵۶. موارد کدام گزینه از عمده‌ترین دلایل توجه نویسندگان به فارسی نویسی در سده‌های پنجم و ششم است؟

(کتاب‌درسه‌ی شعر فارسی در سده‌های پنجم و ششم)

- ۱) گسترش داستان‌سرایی و تغزل - شکل‌گیری دولت غزنوی و بهره‌گیری از نویسندگان چیره‌دستی مانند بیهقی
۲) گسترش عرفان و تصوف - شکل‌گیری دولت سلجوقی و بهره‌گیری از دبیران و نویسندگان تربیت‌یافته در خراسان و عراق
۳) احیای زبان فارسی و پیروی از شیوه‌ی سامانیان - ظهور نویسندگان بزرگی مانند خواجه عبدالله انصاری
۴) علاقه‌مندی پادشاهان سلجوقی - قابل فهم بودن زبان فارسی برای عموم مردم ایران

(کتاب‌درسه‌ی شعر فارسی در سده‌های پنجم و ششم)

۱۵۷. قدیم‌ترین نمونه‌های نثر «موزون» را در کدام کتاب می‌توان یافت؟

- ۱) تاریخ بیهقی
۲) اسرار التوحید
۳) مناجات‌نامه
۴) تاریخ بلعمی

(کتاب‌درسه‌ی شعر فارسی در سده‌های پنجم و ششم)

۱۵۸. چه کسی شیوه‌ی نثر موزون را در سده‌ی پنجم به کمال رساند؟

- ۱) محمد بن منور
۲) ابوالفضل بیهقی
۳) خواجه عبدالله انصاری
۴) ابوالفضل میبدی

(کتاب‌درسه‌ی شعر فارسی در سده‌های پنجم و ششم)

۱۵۹. همه‌ی گزینه‌ها به‌جز گزینه‌ی ... از نمونه‌های نثر موزون به حساب می‌آیند.

- ۱) تاریخ بیهقی
۲) کشف‌الاسرار و عده‌الابرار
۳) آثار خواجه عبدالله انصاری
۴) اسرار التوحید

(کتاب‌درسه‌ی شعر فارسی در سده‌های پنجم و ششم)

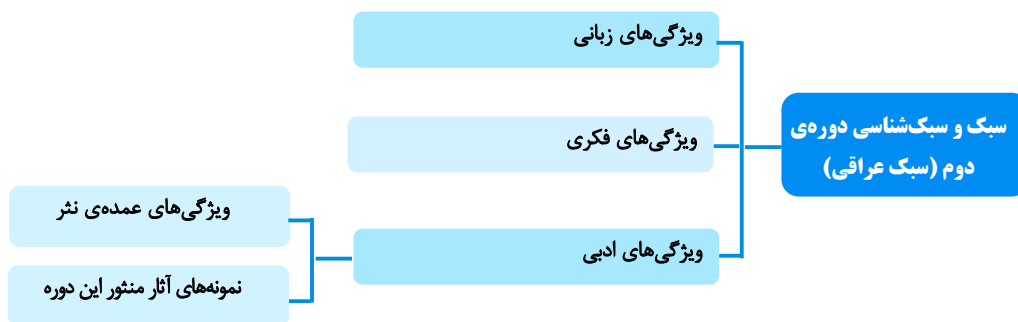
۱۶۰. نخستین و عالی‌ترین نمونه‌ی نثر مصنوع به‌ترتیب در کدام گزینه آمده است؟

- ۱) کلیله و دمنه - گلستان سعدی
۲) کلیله و دمنه - مرزبان‌نامه
۳) کشف‌الاسرار - گلستان سعدی
۴) اسرار التوحید - کشف‌الاسرار

گام اول: میزان تسلط خود را با رنگ مشخص کنید.
آبی: خیلی خوب
سبز: خوب
زرد: مسلط نیستم.
گام‌های بعدی: اگر گام اولتان زرد بود، در نوبت‌های بعدی مطالعه و تمرین، در صورتی که پیشرفت کردید می‌توانید خانه‌های سبز یا آبی را رنگ کنید.

زرد سبز آبی

سبک و سبک‌شناسی دوره‌ی دوم (سبک عراقی) (درس نهم)

گسترش شعر فارسی دری در فارس و نواحی مرکزی ایران
زمینه‌های پیدایش سبک عراقی }
توجه نویسندگان و شاعران به علوم و ادبیات

این دوره شکوفاترین دوران زبان و ادبیات فارسی است.

بررسی ویژگی‌های سبک عراقی در سه قلمرو زبانی، ادبی، فکری

ویژگی‌های زبانی سبک عراقی

- ❖ فراوانی لغات و ترکیبات عربی
- ❖ از میان رفتن لغات مهجور فارسی نسبت به سبک خراسانی
- ❖ فراوانی ترکیبات نو
- ❖ حرکت زبان به سوی دشواری و کاهش سادگی و روانی کلام
- ❖ ورود لغات زبان ترکی و مغولی به زبان فارسی

ویژگی‌های فکری سبک عراقی

- ❖ گسترش عرفان و تصوف
- ❖ فراوانی زهدستایی و وعظ و اندرز در شعر
- ❖ فاصله گرفتن غزل از عشق زمینی
- ❖ رواج هجو و هزل در شعر
- ❖ رواج حس دینی
- ❖ درون‌گرایی در شعر و توجه به احوال شخصی و مسائل روحی
- ❖ رواج مفاخره، شکایت و انتقاد اجتماعی

ویژگی‌های ادبی سبک عراقی

- ❖ رواج و اوج‌گیری اکثر قالب‌های شعری خصوصاً غزل و مثنوی
- ❖ رواج داستان‌سرایی و منظومه‌های داستانی
- ❖ خوش‌آهنگ‌تر شدن اوزان شعری نسبت به سبک دوره‌ی اول
- ❖ توجه بیشتر به آرایه‌های ادبی
- ❖ به‌کارگیری ردیف‌های اسمی و فعلی دشوار در شعر

نثر فارسی دوره‌ی دوم

- ❖ نثر فارسی دوره‌ی دوم سادگی و روانی دوره‌ی قبلی را ندارد.
- ❖ به دلیل کاربرد الفاظ پیچیده و صناعات ادبی، نثر دشوار تر می‌شود.
- ❖ برخی آثار این دوره در عین فاصله‌گرفتن از ساده‌نویسی، رشد و تعالی نثر را نشان می‌دهند؛ مانند «گلستان سعدی» و «کلیله و دمنه»

ویژگی‌های عمده‌ی نثر فارسی این دوره

ویژگی	ذکر نمونه / توضیح
استفاده از آرایه‌های ادبی در نثر (مانند: موازنه، سجع، مراعات نظیر و تشبیه و ...)	سرّ عشق نهفتنی است نه گفتنی و بساط مهر پیمودنی است نه نمودنی.
حذف افعال به قرینه	بدان که عشق سه قدم است: اول قدم کشش است، دوم قدم کوشش (است)
کاربرد لغات مهجور عربی، ترکی و مغولی و اصطلاحات علمی و فنی	در این قالب مجوف چه خمر و چه جمر.
رواج نثر داستانی، تمثیلی و عرفانی	—
آوردن مترادف‌ها و توصیف‌های فراوان (اطناب)	ایزد تعالی خیر و صلاح و سلامت بدین عزیمت مقرون گرداناد
کاربرد فراوان آیات، احادیث و اشعار در متن	نزدیک آمد که سرّ حدیث سیبلغ ملک امتی ... در حق او آشکار شدی
استفاده از ترکیبات دشوار	روزگار حجاب مناقشت پیش مرادهای او بدارد.

نمونه‌های آثار منشور این دوره: ۱- چهارمقاله‌ی نظامی عروضی ۲- مقامات حمیدی ۳- کلیله و دمنه

سوالات تشریحی

۱۳۴ < شکوفاترین دوران زبان و ادب فارسی چه دوره‌ای است؟

۱۳۵ < فراوانی ترکیبات نو جزء قلمرو زبانی سبک عراقی است یا قلمرو ادبی آن؟

۱۳۶ < استفاده از ترکیبات دشوار در نثر و همچنین به کارگیری ردیف‌های فعلی و اسمی دشوار در شعر محصول کدام سبک ادبی است؟

۱۳۷ < سه مورد از کتب مهم نثر فارسی دوره‌ی دوم را نام ببرید.

سوالات تستی

۱۶۱. همه‌ی گزینه‌ها به‌جز گزینه‌ی ... از ویژگی‌های زبانی سبک عراقی است.

(سراسری ۹۲)

- ① ورود لغات ترکی به زبان فارسی
② فراوانی لغات و ترکیبات عربی
③ کهنه و مهجور بودن بخشی از لغات در مقایسه با زبان امروز
④ حرکت زبان به‌سوی دشواری و کاسته‌شدن از روشنی و سادگی و روانی

(خارج کشور ۸۸ - بیت‌نویس)

۱۶۲. کدام مورد، از جمله ویژگی‌های ادبی «سبک عراقی» است؟

- ① رواج مفاخره، شکایت و انتقاد اجتماعی
② رواج داستان‌سرایی و منظومه‌های داستانی
③ رواج حسن‌دینی
④ فاصله گرفتن غزل از عشق زمینی

(آزمون کانون ۹۲)

۱۶۳. اثر ذکر شده در کدام گزینه دارای ویژگی‌های زیر نیست؟

- «اطناب - کاربرد لغات مهجور عربی - حذف افعال به قرینه»
① مقامات حمیدی
② کلیله و دمنه
③ چهارمقاله
④ اسرارالتوحید

(آزمون کانون ۹۲)

۱۶۴. در ابیات همه‌ی گزینه‌ها به‌جز گزینه‌ی ... نام آثار یا شعرای معروف سبک خراسانی آمده است.

- الف) قسمت آن بار دان مائده و نان گرم / قسمت این عاشقان مملکت و فرخی
ب) شاعر مفلک منم، خوان معانی مراست / ریزه‌خور خوان من عنصری و رودکی
ج) محتاج روی مایی گر پشت عالمی / محتاج آفتابی گر صبح انوری
د) یوسف گم‌گشته باز آید به کنعان غم‌مخور / کلبه‌ی احزان شود روزی گلستان غم‌مخور
هـ) ناصر خسرو که جان حکمت است / بر لویای فتح گردون نصرت است
و) کیمیای سعادت همه‌اند / در همه فعل خود پدید کنند
ز) هم دایه‌ی جان‌هایی و هم جوی می و شیر / هم جنت فردوسی و هم سوره‌ی خضرا
① و - ه
② ج - د
③ ب - الف
④ ب - و

۱۶۵. ویژگی‌های «فکری» شعر سبک عراقی در همه‌ی گزینه‌ها به‌جز گزینه‌ی ... کاملاً درست آمده است.

(کتاب‌درسه‌ویژگی‌های سبک عراقی درسه قلمرو)

- ① گسترش عرفان و تصوف، رواج روح شادی و نشاط و خوش باشی در شعر
② رواج مفاخره، شکایت و انتقاد اجتماعی
③ رواج هجو و هزل در شعر، فراوانی زهد ستایی و وعظ و اندرز در شعر
④ رواج حسن‌دینی، درون‌گرایی در شعر و توجه به احوال شخصی و مسائل روحی

۱۶۶. با گسترش شعر فارسی دری در ... و نواحی مرکزی ایران (...). و ... توجه نویسندگان و شاعران به علوم و ادبیات، در سبک شعر و

(کتاب‌درسه‌سبک عراقی)

نثر تحوّل‌ی پیدا شد که به «عراقی» معروف است.

- ① خراسان - فارس - ترکستان
② فارس - عراق - عجم - آذربایجان
③ خراسان - فارس - ماوراءالنهر
④ فارس - عراق - عرب - خراسان

(کتاب‌درسه‌ویژگی‌های شعر سبک عراقی)

۱۶۷. موارد کدام گزینه همگی از ویژگی‌های زبانی شعر سبک عراقی است؟

- الف) فراوانی ترکیبات نو
ب) رواج هجو و هزل در شعر
ج) فراوانی لغات و ترکیبات عربی
د) به‌کارگیری ردیف‌های فعلی و اسمی دشوار در شعر
هـ) حرکت زبان به سوی دشواری متون
① الف - ب - ج
② الف - ه - ج
③ ج - ه - د
④ ه - ب - الف

(کتاب‌درسه‌ویژگی‌های شعر سبک عراقی)

۱۶۸. همه‌ی گزینه‌ها به‌جز گزینه‌ی ... از ویژگی‌های ادبی شعر سبک عراقی است.

- ① رواج داستان‌سرایی و منظومه‌های داستانی
② حاکم بودن روح حماسه بر ادبیات این دوره
③ رواج اکثر قالب‌های شعری به‌ویژه غزل و مثنوی
④ به‌کارگیری ردیف‌های فعلی و اسمی دشوار در شعر

۱۶۹. جاهای خالی عبارت زیر را کدام گزینه کامل می‌کند؟

[کتاب‌درسه‌نثر فارسی دوره‌ی دوم]

«نثر فارسی در دوره‌ی دوم، (سبک عراقی) سادگی و روانی نثر دوره‌ی پیش را ندارد و به‌دلیل کاربرد فراوان الفاظ پیچیده و ... دشوارتر و دیرپاب‌تر می‌شود. البته برخی از آثار این دوره در عین فاصله گرفتن از ساده‌نویسی، رشد و تعالی نثر فارسی را نشان می‌دهند؛ مانند ... و ...».

- ① صناعات ادبی - تاریخ بیهقی - کیمیای سعادت
② ایجاز و اختصار - کشف‌المحجوب - سفرنامه
③ ایجاز و اختصار - گلستان سعدی - کلیله و دمنه
④ صناعات ادبی - گلستان سعدی - کلیله و دمنه

[کتاب‌درسه‌نثر فارسی دوره‌ی دوم]

۱۷۰. چند مورد از ویژگی‌های داخل کمانک مربوط به نثر دوره‌ی عراقی است؟

(حذف افعال به قرینه) (رواج نثر داستانی، تمثیلی و عرفانی) (کوتاهی جملات) (کاهش نشانه‌های جمع فارسی بر جمع عربی) (استفاده از آرایه‌های ادبی در نثر) (مطابقت عدد و معدود در جمع) (کاربرد فراوان آیات، احادیث و اشعار در متن) (آوردن مترادف‌ها و توصیف‌های فراوان) (استفاده از ترکیبات دشوار)

- ① هشت
② هفت
③ شش
④ پنج

[کتاب‌درسه‌نثر فارسی دوره‌ی دوم]

۱۷۱. در همه‌ی گزینه‌ها به‌جز گزینه‌ی ... به‌ترتیب ویژگی‌های زبانی، ادبی و فکری سبک عراقی دیده می‌شود.

- ① فراوانی لغات و ترکیبات نو - توجه بیشتر به آرایه‌های ادبی - رواج حسن دینی و ضعف ملیت‌گرایی
② ورود لغات ترکی و مغولی به زبان فارسی - رواج داستان‌سرایی و منظومه‌های داستانی - گسترش عرفان و تصوف
③ فراوانی ترکیبات نو - خوش‌آهنگ‌تر شدن اوزان شعری نسبت به سبک دوره‌ی اول - درون‌گرایی در شعر و توجه به احوال شخصی
④ حرکت زبان به سوی دشواری - قالب عمده‌ی شعر این دوره قصیده است - رواج مفاخره، شکایت و انتقاد اجتماعی

[کتاب‌درسه‌نثر فارسی دوره‌ی دوم]

۱۷۲. در کدام گزینه همه‌ی نمونه‌ها از آثار منثور سبک عراقی هستند؟

- ① تاریخ وصاف، مقامات حمیدی، تاریخ بیهقی
② چهار مقاله‌ی نظامی عروضی، کلیله و دمنه، مقامات حمیدی
③ تاریخ جهان‌گشای جوینی، التفهیم، چهارمقاله‌ی نظامی عروضی
④ کیمیای سعادت، تاریخ بلعمی، تاریخ وصاف

[کتاب‌درسه‌نثر فارسی دوره‌ی دوم]

۱۷۳. همه‌ی گزینه‌ها به‌جز گزینه‌ی ... از ویژگی‌های نثر زیر از «کلیله و دمنه» است.

«اگر سعادت دو جهان می‌خواهید این سخن در گوش گذارید و از برای طعمه‌ی خویش که حلاوت آن تا حلق است ابطال جانوری روا مدارید و بدانچه بی‌ایدا به‌دست آید قانع باشید، چه آن قدر که بقای جُئَه و قوام نفس بدان متعلق است هرگز فرونماند.»

- ① آوردن مترادف‌ها و اطناب‌های غیرضروری
② استفاده از ترکیبات دشوار
③ به‌کارگیری سجع‌های ساده
④ کاربرد لغات مهجور عربی

[کتاب‌درسه‌نثر فارسی دوره‌ی دوم]

۱۷۴. همه‌ی ویژگی‌های ادبی و فکری سبک عراقی به‌جز گزینه‌ی ... در شعر زیر وجود دارد.

«بله‌ی دید اشتری به چرا / گفت نقشت همه کز است چرا
گفت اشتر که اندرین پیکار / عیب نقاش می‌کنی هش‌دار
در کژی‌ام مکن به عیب نگاه / تو ز من راه راست رفتن خواه ...»

- ① خوش‌آهنگ‌تر بودن اوزان شعری نسبت به سبک دوره‌ی قبل
② رواج داستان‌سرایی
③ غلبه‌ی روح شادی و نشاط و خوش‌باشی در شعر
④ فراوانی وعظ و اندرز در شعر

[کتاب‌درسه‌نثر فارسی دوره‌ی دوم]

۱۷۵. ویژگی‌های زبانی و ادبی سروده‌ی زیر در کدام گزینه تماماً درست آمده است؟

«رخسار صبح پرده به عمدا برافکند / راز دل زمانه به صحرا برافکند

مستان صبح چهره مطراً به می‌کنند / کاین پیر طیلسان مطراً برافکند»

- ① حرکت زبان به سوی دشواری و کاسته شدن از سادگی - توجه بیشتر به آرایه‌های ادبی
② ورود لغات ترکی و مغولی - رواج داستان‌سرایی و منظومه‌های داستانی
③ سادگی زبان شعر - خوش‌آهنگ‌تر شدن اوزان شعری
④ کمی لغات عربی و بیگانه - رواج و اوج‌گیری قالب غزل و مثنوی

[کتاب‌درسه‌نثر فارسی دوره‌ی دوم]

۱۷۶. آرایه‌های ادبی دو بیت زیر در کدام گزینه تماماً درست است؟

«رخسار صبح پرده به عمدا برافکند / راز دل زمانه به صحرا برافکند

مستان صبح چهره مطراً به می‌کنند / کاین پیر طیلسان مطراً برافکند»

- ① تشبیه - کنایه - استعاره
② مجاز - استعاره - حسن تعلیل
③ کنایه - تشخیص - استعاره
④ استعاره - تشخیص - ایهام

۱۷۷. شعر زیر مربوط به سبک دوره‌ی ... و به ترتیب ویژگی‌های زبانی و ادبی ... را دارد.

«بوی جوی مولیان آید همی / یاد یار مهربان آید همی
ریگ آموی و درشتی‌های او / زیر پایم پرنیان آید همی
آب جیحون از نشاط روی دوست / خنگ ما را تا میان آید همی
ای بخارا شادباش و دبرزی / میر زی تو شادمان آید همی»

- ① خراسانی - سادگی زبان شعر - غلبه‌ی روح شادی و نشاط و خوش‌باشی در شعر
- ② خراسانی - کمی لغات عربی و بیگانه - استفاده از آرایه‌های ادبی در حد طبیعی و اعتدال
- ③ عراقی - سادگی زبان شعر - سادگی قافیه و ردیف
- ④ عراقی - کهنه و مهجور بودن بخشی از لغات - استفاده از تشبیه در توصیفات

۱۷۸. نثر زیر مربوط به دوره‌ی ... و ویژگی‌های ... و ... در آن یافت می‌شود.

«و بدان که نخستین چیزی که خدا تعالی آفرید، قلم را آفرید چنان‌که پیغامبر علیه‌السلام فرمود: اول ما خلق الله تعالی القلم. و قلم را فرمود که بر لوح بگرد و بنویس هر چه تا قیامت خواهد بود، پس هر چه خواست آفریدن و خواست بودن تا رستخیز، همه قلم بنوشت به امر حق عزوجل».

- ① دوره‌ی دوم (سبک عراقی) - ایجاز و اختصار - استفاده از آرایه‌ها
- ② دوره‌ی دوم (سبک عراقی) - حذف افعال به قرینه - کوتاهی جملات
- ③ دوره‌ی اول (سامانی) - ایجاز و اختصار - کوتاهی جملات
- ④ دوره‌ی اول (غزنوی و سلجوقی) - ایجاز و اختصار - تکرار فعل یا اسم

۱۷۹. در متن زیر همی ویژگی‌های ادبی نثر به‌جز ... وجود دارد.

«ملک گفت: آورده‌اند که بازرگانی غلامی داشت دانا و زیرک‌سار و بیدار بخت، بسیار حقوق بندگی بر خواجه ثابت گردانیده بود و مقامات مشکور و خدمات مقبول و مبرور بر جراید روزگار ثبت کرد. روزی خواجه گفت غلام را: ای غلام، اگر این بار دیگر سفر دریا بر آوری و باز آیی، تو را از مال خویش آزاد کنم و سرمایه‌ی وافر دهم که کفاف آن را پیرایه‌ی عفاف خودسازی.»

- ① آوردن مترادف‌ها و توصیف‌های فراوان
- ② استفاده از آرایه‌های ادبی
- ③ استفاده از ترکیبات دشوار
- ④ بهره‌گیری کمتر از لغات عربی

۱۸۰. در نمونه‌های ذکر شده به ترتیب چند مورد از ویژگی‌های زبانی، ادبی و فکری شعر سبک عراقی یافت می‌شود؟

(فراوانی لغات و ترکیبات عربی)، (ورود لغات زبان ترکی و مغولی به زبان فارسی)، (کهنه و مهجور بود بخشی از لغات)، (گسترش عرفان و تصوف)، (رواج اکثر قالب‌های شعری)، (حذف افعال به قرینه)، (درون‌گرایی در شعر)، (رواج هجو و هزل در شعر)، (توجه بیشتر به آرایه‌های ادبی)

- ① سه - سه - سه
- ② دو - دو - سه
- ③ سه - دو - دو
- ④ سه - دو - دو

۱۸۱. همه‌ی ابیات به‌جز ابیات گزینه‌ی ... مربوط به شعر سبک عراقی هستند.

- ① به هوا درنگر، که لشکر برف / چون کند اندر او همی پرواز
راست، همچون کیوتران سپید / راه گم کردگان، ز هیبت باز
- ② بسیار گنه کردیم آن بود قضای تو / شاید که به ما بخشی، از روی کرم آن‌ها
ما غرقه‌ی عصیانیم، بخشنده تویی یارب / از عفو نهی تاجی، بر تارک عصیان‌ها
- ③ بمیر ای حکیم، از چنین زندگانی / کز این زندگانی چو مُردی، بمانی
از این زندگی زندگانی نخیزد / که گرگ است و ناید ز گرگان شبانی
- ④ منشین با بدان که صحبت بد / گر چه پاک، ترا پلید کند
آفتابی بدین بزرگی را / پاره‌ای ابر ناپدید کند

تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی

ردیف	«سؤالات»	نمره
۱۳۸	زبان‌های ایرانی از نظر تاریخی به چند دسته‌ی عمده تقسیم می‌شوند؟ نام ببرید.	۱
۱۳۹	با توجه به تقسیم‌بندی فارسی میانه، شاخه‌ی شمالی از گروه غربی را ... یا ... می‌گویند. ...	۱
۱۴۰	زبان پهلوی، زبان رسمی چه دورانی است و چرا آن را «فارسی میانه» نامیده‌اند؟	۱
۱۴۱	دو مورد از ترجمه‌های عربی و فارسی زبان پهلوی را، که اکنون در دست است، نام ببرید.	۰/۵
۱۴۲	دلیل نام‌گذاری زبان فارسی نو به فارسی دری چه بوده است؟	۰/۵
۱۴۳	مهم‌ترین دوره‌ی تمدن اسلامی ایران، در چه قرن‌هایی بوده است؟	۰/۵
۱۴۴	کدام دولت ایرانی، در آغاز تمدن اسلامی، رسم‌ها و سنت‌های فرهنگی کهن ایران را رواج داد و عمده‌ترین مرکز فرهنگی این دولت، کدام شهر به‌شمار می‌آمد؟	۰/۵
۱۴۵	چرا غزنویان ناگزیر شدند زبان پارسی را رواج دهند؟ سه تن از معروف‌ترین شاعران دربار غزنویان را، که تربیت یافته‌ی اواخر عهد سامانی بودند، معرفی نمایید.	۱
۱۴۶	شعر پارسی در قرن چهارم و نیمه‌ی اول قرن پنجم، به‌دست چه کسی بنیاد نهاده شد؟ رایج‌ترین انواع شعر را در این دوره، را بنویسید.	۱
۱۴۷	موعظه و نصیحت در شعر پارسی، از چه زمانی معمول گردید و کدام شاعر قصیده‌ای تمام در این موضوع سرود؟	۰/۵
۱۴۸	هر یک از توضیحات زیر مربوط به کدام اثر ادبی است؟ الف) این کتاب، حدود سال ۳۴۶ قمری به‌دست عده‌ای از دانشوران خراسان نوشته شد. موضوع این کتاب، تاریخ گذشته ایران بود. ب) این اثر، ترجمه‌ی تاریخ مفصلی است که محمدبن جریر طبری آن را تحت عنوان «تاریخ الرّسل و الملوک» به زبان عربی نوشته بود.	۰/۵
۱۴۹	با توجه به طبقه‌بندی نظریه‌ی ارسطو درباره‌ی سبک‌ها، موارد مربوط را به یکدیگر وصل کنید. (یک مورد اضافی است) ۱) براساس هدف الف) فلسفی ۲) براساس موضوع و نوع ب) فکاهی ۳) به تناسب مخاطب ج) عرفانی ۴) براساس قلمرو دانشی د) سبک بیهقی و) عامیانه	۱
۱۵۰	برای هر یک از سه قلمرو شعر سبک خراسانی، دو ویژگی برشمارید. الف) زبانی: ب) ادبی: ج) فکری:	۱/۵
۱۵۱	نثر دوره‌ی «سامانی» و «غزنوی و سلجوقی» را با توجه به موارد زیر مقایسه کنید. الف) از نظر کاربرد لغات عربی ب) از نظر کاربرد فعل	۱

تاریخ ادبیات و سبک‌شناسی

ردیف	«سؤالات»	نمره
۱۵۲ <	یک ویژگی ادبی و یک ویژگی زبانی بیت زیر را بنویسید. «مرا بسود و فرو ریخت هر چه دندان بود / نبود دندان، لا بَل چراغ تابان بود»	۰/۵
۱۵۳ <	دو مورد از عوامل پیشرفت و گسترش زبان و ادبیات فارسی را در سده‌های پنجم و ششم بنویسید.	۰/۵
۱۵۴ <	درستی یا نادرستی هر یک از عبارات‌های زیر را بنویسید. الف) تا حدود نیمه‌ی دوم قرن پنجم و آغاز قرن ششم، شعر پارسی همچنان، تحت تأثیر سبک دوره‌ی سامانی و غزنوی است. ب) گروهی از شاعران (سده‌های پنجم و ششم) از پیشینیان تقلید می‌کردند و هیچ کدام، ابتکارات و نوآوری‌هایی در شعر نداشتند که موجب تحوّل در سبک سخن فارسی شود.	۰/۵
۱۵۵ <	تأثیر کدام شاعران در غزل باعث شد که در قرن هفتم، شاعران بزرگی در این قالب شعری ظهور کنند و آن را به اوج برسانند؟	۰/۵
۱۵۶ <	کدام مورد از شاخه‌ها یا مضامین شعر در سده‌های «پنجم و ششم» نیست؟ الف) هجو ب) تغزّل ج) حماسه د) تاریخ	۰/۵
۱۵۷ <	دو شاعر نام ببرید که در نیمه‌ی دوم حیات خویش، تحوّل روحی و معنوی یافتند.	۰/۵
۱۵۸ <	با خروج شعر از دربارها در سده‌های پنجم و ششم بر ... قدرت عواطف، عمق افکار و اندیشه‌هایی که موضوع شعر فارسی بود، افزوده شد و ... در شمار پشتیبانان و پناهگاه‌های شعر فارسی درآمدند.	۰/۵
۱۵۹ <	برای هر یک از موارد زیر یک نمونه از نثر سده‌های پنجم و ششم مثال بزنید. الف) نثر موزون ب) نثر مصنوع	۰/۵
۱۶۰ <	یکی از دلایل گرایش نویسندگان بر فارسی‌نویسی را در سده‌های پنجم و ششم بنویسید.	۰/۵
۱۶۱ <	برای هر یک از ویژگی‌های زبانی، فکری و ادبی سبک عراقی دو ویژگی برشمارید.	۱/۵
۱۶۲ <	دو ویژگی متن زیر را که مربوط به سبک عراقی است، بنویسید. «چنین آورده‌اند که نصر بن احمد که واسطه‌ی عقد آل سامان بود، و اوج دولت آن خاندان، ایام ملک او بود و اسباب تمنّح و علل ترفّع در غایت ساختگی بود؛ خزاین آراسته و لشکر جرّار و بندگان فرمانبردار.»	۰/۵
۱۶۳ <	دو مورد از آثار منثور سبک عراقی را بنویسید.	۰/۵
۱۶۴ <	درستی یا نادرستی هر یک از عبارات زیر را بنویسید. الف) دوره‌ی سبک عراقی را می‌توان شکوفاترین دوران زبان و ادب فارسی دانست. ب) در دوره‌ی سبک عراقی، نثر فارسی، سادگی و روانی نثر دوره‌ی پیشین را دارد.	۰/۵
۱۶۵ <	دو اثر نام ببرید که در عین فاصله گرفتن از ساده‌نویسی، رشد و تعالی نثر فارسی را در دوره‌ی سبک عراقی، نشان می‌دهند.	۰/۵
۱۶۶ <	با در نظر گرفتن قلمرو زبانی، کدام بیت مربوط به سبک خراسانی و کدام بیت مربوط به سبک عراقی است؟ الف) آب جیحون از نشاط روی دوست / خِنگ ما را تا میان آید همی ب) دست عقل از سخن به نیرو شد / چشم، خورشیدبین ز ابرو شد	۰/۵

آزمون جامع تست

۱۸۲. همه‌ی گزینه‌ها به‌جز گزینه‌ی ... درست است.

- ۱) فارسی باستان دردوره‌ی هخامنشیان رایج بود و آثار برجای مانده‌ی آن، فرمان‌ها و نامه‌های شاهان هخامنشی است که به خط میخی نوشته شده است.
- ۲) زبان پارسی، در دوره‌ی اشکانیان رایج بود و تا اوایل دوره‌ی ساسانی نیز آثاری به این زبان تألیف می‌شده است.
- ۳) پس از برافتادن ساسانیان، طاهریان نخستین دولت اسلامی ایران بودند. ادبیات فارسی دری، هم به مفهوم واقعی خود، تقریباً هم‌زمان با این دولت پدید آمد.
- ۴) آثاری که به زبان پهلوی تألیف شده، بیشتر آثار دینی زرتشتی است حتی رساله‌های کوچکی مانند «یادگار زریران» رنگ دینی دارند.

۱۸۳. متن زیر کدام اثر را معرفی می‌کند؟

«این کتاب حدود سال ۳۴۶ قمری به‌دست عده‌ای از دانشوران خراسان، نوشته شد. موضوع این کتاب، تاریخ گذشته‌ی ایران بود؛ امروز فقط چند صفحه‌ای از مقدمه‌ی آن باقی‌مانده است.»

- ۱) تاریخ بلعمی
- ۲) ترجمه‌ی تفسیر طبری
- ۳) شاهنامه‌ی ابومنصوری
- ۴) تفسیر طبری

۱۸۴. بعضی از قطعات که به زبان پهلوی در دست است، بازمانده‌ی اشعار ... و ... این قطعات شعری در میان اندرزنامه‌های منثور جای

دارند؛ مانند منظومه‌ی «...» و «...» که هر دو اصل پارسی دارند.

- ۱) حکمی - اندرزی - کلیله و دمنه - هزار و یک شب
- ۲) حماسی - اخلاقی - درخت آسوریک - یادگار زریران
- ۳) غنایی - تعلیمی - هزار و یک شب - کلیله و دمنه
- ۴) تعلیمی - اخلاقی - درخت آسوریک - یادگار زریران

۱۸۵. همه‌ی گزینه‌ها به‌جز گزینه‌ی ... از مراحل سیر تکامل خط فارسی است.

- ۱) پهلوانیک
- ۲) الفبایی میخی
- ۳) اوستایی
- ۴) پهلوی

۱۸۶. کدام گزینه از رخداد‌های قرن چهارم و نیمه‌ی اول قرن پنجم نیست؟

- ۱) در آغاز این دوره، دولت نیمه مستقل طاهری و پس از آن، دولت مستقل صفاری بر سرکار آمد.
- ۲) در این دوره نظم و نثر فارسی شکوفا شد و رسم‌ها و سنت‌های فرهنگی کهن ایرانی رواج یافت.
- ۳) در این زمان، بخارا عمده‌ترین مرکز فرهنگی به‌شمار می‌آمد و بعضی از دانشمندان این شهر، آثار ارزنده‌ای به پارسی و عربی پدید آوردند.
- ۴) در این دوره، بعضی از امیران سامانی، شاعران فارسی‌گوی را تشویق می‌کردند و مترجمان را به ترجمه‌ی کتاب‌های معتبری به نثر فارسی برمی‌انگیختند.

۱۸۷. همه‌ی گزینه‌ها به‌جز گزینه‌ی ... از اتفاقات قرن چهارم و نیمه‌ی اول قرن پنجم هجری قمری است.

- ۱) غلبه، رواج، حفظ و ارائه‌ی آداب و رسوم ملی
- ۲) شکوفایی روح ایرانی با همت دانشمند بزرگی چون زکریای رازی و شاعر بی‌نظیری مانند فردوسی
- ۳) انتقال زبان فارسی به سرزمین هندوستان با لشکرکشی مسعود غزنوی
- ۴) ترقی در همه‌ی زمینه‌های علمی مانند فلسفه، طب و علوم دینی

۱۸۸. در هر گزینه به‌جز گزینه‌ی ... به ویژگی‌های شعر فارسی در قرن چهارم و نیمه‌ی اول قرن پنجم، اشاره شده است.

- ۱) سادگی فکر و روانی کلام
- ۲) آوردن ترکیب‌های تازه
- ۳) رایج شدن انواع شعر فارسی از قبیل «حماسه، مدح و غنا»
- ۴) درآمیختن شعر فارسی با مفردات و ترکیبات عربی

۱۸۹. تقسیم‌بندی ملک‌الشعرای بهار در مورد سبک‌های شعر فارسی بر چه مبنایی صورت گرفته است؟

- ۱) بر مبنای قلمرو دانشی
- ۲) بر مبنای حوزه‌ی جغرافیایی و تاریخی
- ۳) بر مبنای موضوع و نوع
- ۴) براساس زمان و دوره‌ی اثر

۱۹۰. با توجه به نظریه‌ی ارسطو، تقسیم‌بندی سبک‌ها به «عامیانه - حماسی - فلسفی - فکاهی» به ترتیب بر چه اساسی صورت گرفته است؟

- ۱) موضوع و نوع، زمان، دانشی، مخاطب
- ۲) مخاطب، موضوع و نوع، دانشی، هدف
- ۳) محتوا، دوره، موضوع، بیان
- ۴) نوع، مخاطب، موضوع، هدف

۱۹۱. همه‌ی گزینه‌ها به‌جز گزینه‌ی ... از تقسیم‌بندی‌های نثر فارسی براساس نظریه‌ی ملک‌الشعرای بهار است.

- ۱) خراسانی یا ترکستانی
- ۲) سامانی
- ۳) غزنوی و سلجوقی
- ۴) عراقی

۱۹۲. همه‌ی گزینه‌ها به‌جز گزینه‌ی ... از ویژگی‌های زبانی شعر سبک خراسانی است.

- ۱) استفاده از دو نشانه برای یک متمم
- ۲) کمی لغات عربی و لغات بیگانه
- ۳) فراوانی ترکیبات نو
- ۴) کهنه و مهجور بودن بخشی از لغات

۱۹۳. در همهی گزینه‌ها به جز گزینه‌ی ... به ترتیب یکی از ویژگی‌های فکری سبک خراسانی و عراقی ذکر شده است.

- ۱) واقع‌گرا بودن شعر - درون‌گرایی در شعر
- ۲) غلبه‌ی روح شادی و نشاط در شعر - گسترش عرفان و تصوّف
- ۳) زمینی بودن معشوق - فاصله گرفتن غزل از عشق زمینی
- ۴) رواج مفاخره، شکایت و انتقاد اجتماعی - جنبه‌ی عملی و دستوری داشتن اشعار پندآموز

۱۹۴. چند مورد از ویژگی‌های ادبی ذکر شده مربوط به سبک عراقی است؟

«رواج داستان‌سرایی و منظومه‌های داستانی - سادگی قافیه و ردیف - استفاده از آرایه‌های ادبی در حد اعتدال - اوج‌گیری اکثر

قالب‌های شعری - به‌کارگیری ردیف‌های فعلی و اسمی دشوار - بهره‌گیری بیشتر از تشبیه حسّی»

- ۱) دو ۲) سه ۳) چهار ۴) پنج

۱۹۵. در موارد ذکر شده‌ی زیر، به ترتیب چند مورد مربوط به ویژگی‌های زبانی سبک خراسانی و عراقی است؟

«ورود لغات ترکی و مغولی - به‌کارگیری ردیف‌های دشوار - سادگی فکر و کلام - کمی لغات عربی - تفاوت تلفظ برخی از کلمات

- کاهش سادگی و روانی کلام - از میان رفتن لغات مهجور فارسی - خوش‌آهنگ‌تر شدن اوزان شعر»

- ۱) سه - دو ۲) سه - سه ۳) دو - سه ۴) سه - چهار

۱۹۶. همهی گزینه‌ها به جز گزینه‌ی ... از ویژگی‌های شعر زیر است.

مهتری گر به کام شیر در است / شو خطر کن ز کام شیر بجوی

یا بزرگی و عزّ و نعمت و جاه / یا چو مردانت مرگ رویاروی

- ۱) جنبه‌ی عملی و دستوری داشتن اندرز موجود در آن ۲) استفاده از دو نشانه برای یک متمم
- ۳) سادگی فکر و کلام ۴) فراوانی ترکیبات نو

۱۹۷. چند مورد از موارد ذکر شده به ترتیب مربوط به ویژگی‌های نثر دوره‌ی «سامانی» و «سبک عراقی» است؟

«حذف افعال به قرینه - کوتاهی جملات - ایجاز و اختصار در لفظ و معنا - آوردن مترادفات و توصیفات فراوان - تکرار فعل یا اسم

به حکم ضرورت معنی - کاربرد فراوان آیات و احادیث - استفاده از ترکیبات دشوار - افزایش یافتن کاربرد نشانه‌های جمع فارسی

- توجه بیشتر به آرایه‌های ادبی - رعایت حدّ اعتدال در استفاده از آرایه‌ها»

- ۱) سه - چهار ۲) چهار - سه ۳) چهار - چهار ۴) پنج - پنج

۱۹۸. با در نظر گرفتن ویژگی‌های نثر فارسی، متن زیر مربوط به کدام دوره است؟

«روزی خواجه گفت غلام را: ای غلام اگر این بار دیگر، سفر دریا برآوری و باز آیی، تو را سرمایه‌ی وافر دهم که کفاف آن را پیرایه‌ی

عفاف خود سازی و همه عمر پشت به دیوار فراغت بازدهی.»

- ۱) سامانی ۲) غزنوی و سلجوقی ۳) بین‌بین ۴) عراقی

۱۹۹. در هر گزینه به جز گزینه‌ی ... یک اثر از نثر سامانی و یک اثر مربوط به دوره‌ی عراقی ذکر شده است.

- ۱) تاریخ بیهقی - مقامات حمیدی ۲) التفهیم - کلیله و دمنه
- ۳) شاهنامه‌ی ابومنصوری - چهارمقاله ۴) تاریخ بلعمی - گلستان سعدی

۲۰۰. موارد کدام گزینه همگی از آثار نثر دوره‌ی غزنوی و سلجوقی است؟

الف) قابوس‌نامه - سفرنامه

ب) سیاست‌نامه - تاریخ بیهقی

ج) چهارمقاله - کلیله و دمنه

د) التفهیم - تاریخ بلعمی

هـ) کیمیایی سعادت - کشف المحجوب

- ۱) هـ - ب - الف ۲) د - الف - هـ ۳) الف - ب - ج ۴) ج - د - ب

۲۰۱. همهی گزینه‌ها به جز گزینه‌ی ... نادرست است.

- ۱) نظامی و خاقانی نیز تحت تأثیر سنایی، دچار تحوّل روحی و معنوی شدند.
- ۲) سبک شعر در نیمه‌ی دوم قرن ششم و اوایل قرن هفتم متحوّل شد و مقدمه‌ی ظهور سبک عراقی در شعر فارسی گردید.
- ۳) تأثیرپذیری برخی از شاعران ایرانی از ادبیات عرب و مضامین شعری آن، از ویژگی‌های شعر فارسی سبک خراسانی است.
- ۴) موضوع قابل توجه در شعر نیمه‌ی دوم قرن ششم، علاقه‌مندی شاعران به سرودن قصاید لطیف و زیبا است.

سوالات تشریحی

۹۴. یعقوب لیث برای ایجاد حکومت و دولت مستقل ایرانی و برانداختن یا ضعیف کردن حکومت بغداد دست به کار شد تا عظمت و استقلال ایران را به آن بازگرداند. وی نه به زبان عربی آشنایی داشت و نه اجازه داد تا این زبان در دستگاه حکومت او به کار رود به همین سبب زبان فارسی دری را که خود می‌فهمید و با آن سخن می‌گفت زبان رسمی قلمرو خود اعلام کرد.
۹۵. سبک
۹۶. سبک شخصی
۹۷. الف) نادرست - قرن ششم تا دهم
ب) نادرست - قرن سیزدهم
ج) درست
د) نادرست - تعلیمی، فکاهی
۹۸. جغرافیایی - تاریخی
۹۹. سامانی - غزنوی و سلجوقی اول - سلجوقی دوم و خوارزمشاهیان، نثر فنی - سبک عراقی، نثر مصنوع - بازگشت ادبی - ساده نویسی
۱۰۰. محصول اوضاع سیاسی، فرهنگی، اجتماعی و ... زمانه‌ای بوده‌اند که صاحبان آن مکتب‌ها و سبک‌ها در آن می‌زیسته‌اند.
۱۰۱. سلجوقی دوم - خوارزمشاهیان
۱۰۲. ساده نویسی
۱۰۳. ابتدا در سیستان و سپس خراسان بزرگ (خراسان کنونی، افغانستان و تاجیکستان، ماوراءالنهر و ترکستان) پدید آمد.
۱۰۴. به علت آنکه اوج سبک خراسانی در زمان سامانیان بوده است.
۱۰۵. سامانی - غزنوی - سلجوقی
۱۰۶. بینابین
۱۰۷. رودکی - فردوسی - ناصر خسرو
۱۰۸. زبانی - ادبی - فکری
۱۰۹. زبانی
۱۱۰. قصیده
۱۱۱. حماسه - مدح - اندرز
۱۱۲. در دوره سامانیان در لفظ و معنا ایجاز و اختصار وجود دارد اما در دوره‌ی غزنوی و سلجوقی جملات معمولاً طولانی هستند و با اطناب مواجهیم. در دوره‌ی سامانی از لغات عربی کمتری بهره‌گیری شده اما در دوره غزنوی و سلجوقی شاهد افزایش کاربرد لغات عربی هستیم.
۷۵. ساسانیان
۷۶. فرمان‌ها - نامه‌ها - میخی
۷۷. پهلوانیک یا پارسی
۷۸. به سبب اهمیتی که سنت شفاهی در ایران پیش از اسلام داشته است.
۷۹. پارسی
۸۰. با کنار گذاشتن برخی صداهای زبان عربی
۸۱. فارسی دری
۸۲. الفبایی میخی، اوستایی، پهلوی و فارسی امروزی
۸۳. چهارم - نیمه‌ی اول قرن پنجم
۸۴. بخارا
۸۵. چهارم
۸۶. سامانیان
۸۷. به دلیل اینکه بتوانند در سرتاسر دنیای اسلام خوانندگان بیشتری پیدا کنند.
۸۸. استعاره‌های دلپذیر - ترکیب‌های تازه - تشبیهات گوناگون و ...
۸۹. زیرا شعر فارسی در این دوره به دست رودکی بنیاد نهاده شد.
۹۰. حماسی - مدیخی - غنایی
۹۱. فردوسی
۹۲. رودکی - شهید بلخی
۹۳. سلجوقیان

۱۱۳. غزنوی و سلجوقی

۱۱۴. تاریخ بلعیمی متعلق به نثر دوره سامانی است و ویژگی‌های آن دوره را شامل می‌شود مانند: ایجاز و اختصار در لفظ و معنا، کوتاهی جملات، تکرار اسم و فعل و ...
تاریخ بیهقی متعلق به دوره‌ی غزنوی است و ما در آن شاهد تمثیل و استشهاد به آیات، احادیث و اشعار عرب همچین اطناب و حذف افعال به قرینه هستیم.

۱۱۵. گرایش شاهان در جلب عالمان و ادیبان به دربار - لشکرکشی‌ها و فتوحات غزنویان - توسعه مدارس و مراکز تعلیم

۱۱۶. از قرن سوم تا میانه‌ی قرن پنجم

۱۱۷. زبان فارسی در پی لشکرکشی‌های متعدد محمود غزنوی به هندوستان راه یافت و در اندک زمانی در میان هندوان نه تنها زبان سیاسی و نظامی بلکه زبانی مقدس قلمداد گردید.

۱۱۸. تا حدود نیمه‌ی دوم قرن پنجم و آغاز قرن ششم

۱۱۹. سنایی و انوری

۱۲۰. خاقانی - نظامی

۱۲۱. مدح، هجو، طنز، وعظ، حکمت، داستان‌سرایی، تغزل، حماسه.

۱۲۲. ناصر خسرو - سنایی

۱۲۳. سنایی

۱۲۴. نیمه قرن پنجم - قرن ششم و اوایل هفتم

۱۲۵. به‌کارگیری سجع‌های ساده

۱۲۶. قافیه

۱۲۷. اسرار التوحید

۱۲۸. خواجه عبدالله انصاری

۱۲۹. خواجه عبدالله انصاری

۱۳۰. آوردن آرایه‌های ادبی فراوان، امثال و اشعار گوناگون از عربی و پارسی و اصطلاحات علمی

۱۳۱. قرن ششم

۱۳۲. کلیله و دمنه

۱۳۳. گلستان سعدی

۱۳۴. دوره‌ی دوم (سبک عراقی)

۱۳۵. قلمرو زبانی

۱۳۶. عراقی

۱۳۷. چهارمقاله‌ی نظامی عروضی - مقامات حمیدی - کلیله و دمنه

۱۳۸. سه دسته: فارسی باستان، فارسی میانه، فارسی نو (هر مورد ۲۵/۰)

۱۳۹. شاخه‌ی شمالی از گروه غربی را «پهلوانیک» یا «پارتی» و شاخه‌ی جنوبی از گروه غربی را «پارسی میانه» یا «پهلوی» می‌گویند.
(هر مورد ۲۵/۰)

۱۴۰. ساسانی. از آنجا که این زبان اساساً به ناحیه‌ی پارس تعلق داشته است و در مرحله‌ای میان فارسی باستان و فارسی نو (دری) قرار دارد، آن را «فارسی میانه» نامیده‌اند. (هر مورد ۲۵/۰)

۱۴۱. کلیله و دمنه - هزار و یک شب (هر مورد ۲۵/۰)

۱۴۲. زبان «دری» زبان درباری ساسانیان، زبان محاوره و مکاتبه‌ی مقامات دولتی بوده است. (هر مورد ۲۵/۰)

۱۴۳. قرن چهارم و نیمه‌ی اول قرن پنجم (هر مورد ۲۵/۰)

۱۴۴. دولت سامانی - بخارا (هر مورد ۲۵/۰)

۱۴۵. غزنویان نیز برای ماندگاری حکومت نوپای خود ناگزیر شدند زبان پارسی را رواج دهند. / عنصری، فرّخی و منوچهری از معروف‌ترین شاعران دبار غزنویان بودند. (هر مورد ۲۵/۰)

۱۵۵. سنایی - انوری (هر مورد ۰/۲۵)

۱۵۶. د تاریخ (هر مورد ۰/۲۵)

۱۵۷. ناصر خسرو - سنایی (هر مورد ۰/۲۵)

۱۵۸. سادگی بیان - خانقاه‌ها (هر مورد ۰/۲۵)

۱۵۹. الف اسرارالتوحید یا آثار خواجه عبدالله انصاری یا کشف‌الاسرار میبیدی

(ذکر یک مورد کافی است)

(ب) گلستان یا کلیله و دمنه (هر مورد ۰/۲۵)

۱۶۰. گسترش عرفان و تصوف یا شکل‌گیری دولت سلجوقی و بهره‌گیری از

دبیران و نویسندگان تربیت یافته (ذکر یک مورد کافی است) (هر

مورد ۰/۲۵)

۱۶۱. ویژگی‌های زبانی: فراوانی ترکیبات نو - فراوانی لغات و ترکیبات

عربی (یا هر مورد درست دیگر)

ویژگی‌های فکری: گسترش عرفان و تصوف - رواج حس دینی (یا

هر مورد درست دیگر)

ویژگی‌های ادبی: توجه بیشتر به آرایه‌های ادبی - رواج اکثر

قالب‌های شعری (یا هر مورد درست دیگر) (هر مورد ۰/۲۵)

۱۶۲. حذف افعال به قرینه - استفاده از ترکیبات دشوار (یا هر مورد

درست دیگر) (هر مورد ۰/۲۵)

۱۶۳. چهار مقاله‌ی نظامی عروضی سمرقندی - مقامات حمیدی (هر مورد ۰/۲۵)

۱۶۴. الف) درست (ب) نادرست (هر مورد ۰/۲۵)

۱۶۵. الف) گلستان (ب) کلیله و دمنه (هر مورد ۰/۲۵)

۱۶۶. الف) سبک خراسانی (ب) سبک عراقی (هر مورد ۰/۲۵)

۱۴۶. شعر پارسی در این دوره به دست «رودکی» بنیاد نهاده شد. /

رایج‌ترین انواع شعر فارسی در این دوره «حماسی»، «مدیحه» و

«غنائی» بود. (هر مورد ۰/۲۵)

۱۴۷. در آغاز قرن چهارم - کسایی مروزی (هر مورد ۰/۲۵)

۱۴۸. الف) شاهنامه ابومنصوری (ب) تاریخ بلعمی (هر مورد ۰/۲۵)

۱۴۹. ۱) براساس هدف ← (ب) فکاهی

۲) براساس موضوع و نوع ← (ج) عرفانی

۳) به تناسب مخاطب ← (و) عامیانه

۴) براساس قلمرو دانشی ← الف) فلسفی (هر مورد ۰/۲۵)

۱۵۰. الف) قلمرو زبانی: سادگی زبان شعر - کمی لغات عربی و لغات

بیگانه - (یا هر مورد درست دیگر)

(ب) قلمرو ادبی: قافیه و ردیف، بسیار ساده است - استفاده از

آرایه‌های ادبی، طبیعی و در حد اعتدال است.

(ج) قلمرو فکری: معشوق، عمدتاً زمینی است - روح حماسه بر

ادبیات این دوره، حاکم است. (هر مورد ۰/۲۵)

۱۵۱. الف) از نظر کاربرد لغات عربی: دوره‌ی سامانی: بهره‌گیری کم‌تر از

لغات عربی / دوره‌ی غزنوی و سلجوقی: افزایش کاربرد لغات عربی

(ب) از نظر کاربرد فعل: دوره‌ی سامانی: تکرار فعل به حکم ضرورت

معنی / دوره‌ی غزنوی و سلجوقی: حذف افعال به قرینه (هر مورد ۰/۲۵)

۱۵۲. ویژگی زبانی: کمی لغات عربی یا کهنه و مهجور بودن بخشی از

لغات (ذکر یک مورد کافی است)

ویژگی ادبی: سادگی قافیه و ردیف یا رعایت اعتدال در استفاده از

آرایه‌های ادبی یا استفاده از تشبیه از نوع حسّی (ذکر یک مورد

کافی است) (هر مورد ۰/۲۵)

۱۵۳. یک: توسعه‌ی مدارس و مراکز تعلیم

دو: لشکرکشی‌ها و فتوحات غزنویان یا گرایش شاهان در جلب

عالمان و ادیبان دربار (ذکر دو مورد کافی است) (هر مورد ۰/۲۵)

۱۵۴. الف) درست

(ب) نادرست: شاعران این دوره در عین تقلید از پیشینیان، هر

یک ابتکارات و نوآوری‌هایی دارند که باعث دگرگونی و تحول در

سبک سخن فارسی شد. (هر مورد ۰/۲۵)

پاسخ سوالات تستی

۹۲. گزینه ۲
در واقع باید گفت آثار ادبی پهلوی به سبب اهمیتی که سنت شفاهی در ایران پیش از اسلام داشته، غالباً به کتابت در نیامده بود.
۹۳. گزینه ۴
این قطعات شعری به زبان پهلوی نگاشته شده‌اند.
۹۴. گزینه ۴
پس از ورود اسلام به ایران، زبان فارسی دری، تحول تازه‌ای را پشت سر گذاشت و با بهره‌گیری از الفبای خط عربی به مرحله‌ی جدیدی گام نهاد که بدان «فارسی نو» یا «فارسی دری» گفته می‌شود.
۹۵. گزینه ۳
پس از بر افتادن ساسانیان، طاهریان نخستین دولت اسلامی ایران بودند.
۹۶. گزینه ۱
طاهریان نخستین دولت اسلامی پس از سقوط ساسانیان در ایران بودند و ادبیات فارسی دری، تقریباً هم‌زمان با این دولت پدید آمد.
۹۷. گزینه ۴
«دری» زبان درباری ساسانیان، زبان محاوره و مکاتبه‌ی مقامات دولتی بوده است.
۹۸. گزینه ۴
فارسی دری موجودیت خود را به سرسختی حفظ کرد و به تدریج غنی‌گشت و زبان عمومی سراسر ایران شد.
۹۹. گزینه ۳
خط فارسی مراحل را در قالب خط‌های الفبایی میخی، اوستایی و پهلوی سپری کرده و سرانجام در دوره‌ی اسلامی به صورت خط فارسی امروزی، کمال یافته است.
۱۰۰. گزینه ۲
در آغاز قرن سوم، دولت نیمه مستقل طاهری و پس از آن دولت مستقل صفاری بر سر کار آمد. پس از آن‌ها، دولت سامانی، آل‌بویه و حکومت‌های کوچک دیگر پدید آمدند.
۱۰۱. گزینه ۴
یعقوب لیث صفاری بر سر آن بود تا عظمت و اقتدار ایران را به آن بازگرداند. وی نه با زبان عربی آشنایی داشت و نه اجازه داد تا زبان عربی در دستگاه حکومت او به کار رود؛ به همین سبب، زبان فارسی دری را که خود می‌فهمید و به آن سخن می‌گفت، زبان رسمی قلمرو خود اعلام کرد.
۱۰۲. گزینه ۱
پس از سقوط دولت «ساسانی» و از دست رفتن استقلال ایران، ایرانیان در سه قرن نخست هجری به فعالیت‌های علمی و ادبی خود ادامه دادند و به زبان‌های فارسی، پهلوی و عربی، آثار فراوانی پدید آوردند.
۱۰۳. گزینه ۱
در آغاز این دوره، دولت سامانی روی کار آمد و رسم‌ها و سنت‌های فرهنگی کهن ایرانی را رواج داد.
۷۹. گزینه ۲
در ایران پیش از اسلام، آثار فرهنگی - ادبی، قرن‌ها سینه به سینه (به صورت شفاهی) حفظ می‌شده است.
۸۰. گزینه ۳
کتاب اوستا را موبدان برای اجرای مراسم دینی، از حفظ می‌خواندند؛ تا این‌که سرانجام در دوره‌ی ساسانی آن را به نگارش در آوردند.
۸۱. گزینه ۲
زبان متداول در ایران و مناطق هم‌جوار آن را که دارای ویژگی‌های مشترک هستند، «گروه زبان‌های ایرانی» می‌نامند.
۸۲. گزینه ۴
فارسی باستان در دوره‌ی هخامنشیان رایج بود.
۸۳. گزینه ۳
آثار برجای مانده‌ی زبان فارسی باستان، فرمان‌ها و نامه‌های شاهان هخامنشی است که به خط میخی نوشته شده است.
۸۴. گزینه ۴
شاخه‌ی جنوبی از گروه غربی را «پارسی میانه» یا «پهلوی» می‌گویند.
۸۵. گزینه ۱
شاخه‌ی شمالی از گروه غربی را «پهلوانیک» یا «پارتی» می‌گویند.
۸۶. گزینه ۳
زبان‌های ایرانی میانه، به دو گروه زبان‌های میانه‌ی غربی و میانه‌ی شرقی تقسیم می‌شوند؛ هر یک از این دو گروه، خود دو شاخه‌ی شمالی و جنوبی دارند.
۸۷. گزینه ۱
شاخه‌ی جنوبی از گروه غربی را پارسی میانه یا پهلوی و شاخه‌ی شمالی از گروه غربی را پهلوانیک یا پارتی می‌نامند.
۸۸. گزینه ۲
زبان پارتی در دوره‌ی اشکانی رایج بود و تا اوایل دوره‌ی ساسانی نیز آثاری به این زبان تألیف می‌شده است. این زبان در شمال و شمال شرقی ایران متداول بود.
۸۹. گزینه ۱
پارسی میانه یا پهلوی، زبان رسمی دوران ساسانی بود.
۹۰. گزینه ۲
از آن‌جا که زبان پارسی میانه یا پهلوی، اساساً به ناحیه‌ی پارس تعلق داشته است و در مرحله‌ی میان فارسی باستان و فارسی نو (دری) قرار دارد، آن را «فارسی میانه» نامیده‌اند.
۹۱. گزینه ۲
به‌جز ترجمه‌ی عربی و فارسی بعضی از آثار مانند «کلیله و دمنه» و «هزار و یک شب»، آثار ادبی منتور و منظوم زبان پهلوی، از میان رفته است.

۱۰۴. گزینه ۳
«عنصری، فرّخی و منوچهری» از شاعران قرن چهارم و نیمه‌ی اول قرن پنجم هستند که در اواخر عهد سامانی تربیت یافته بودند و در دربار غزنویان تا پایان سلطنت مسعود حضور داشتند.
۱۰۵. گزینه ۲
در آغاز این دوره، بیشتر دانشمندان ایرانی به ضرورت، آثار خود را به عربی می‌نویسند تا بتوانند در سرتاسر دنیای اسلام خوانندگان بیشتری پیدا کنند.
۱۰۶. گزینه ۲
در این دوره (قرن چهارم) شعر غنایی با دو شاعر مشهور، رودکی و شهید بلخی، قوت و استحکام یافت.
۱۰۷. گزینه ۳
آوردن ترکیب‌های تازه و استعاره‌های دلپذیر و تشبیهات گوناگون از خصیصه‌های شعر این دوره است.
۱۰۸. گزینه ۴
شعر صوفیانه و عارفانه در این دوره، رواج نداشت و در ادوار بعد (از قرن ششم به بعد) در شعر فارسی رواج می‌یابد.
۱۰۹. گزینه ۲
شعر حکمی و اندرزی (تعلیمی) که قبلاً رواج یافته بود، در دوره‌ی سلجوقیان به پختگی رسید. آوردن موعظه و نصیحت در شعر پارسی از آغاز قرن چهارم معمول گردید و قطعه‌های کوتاهی در این باب سروده شد اما کسی که قصیده‌ی تمام و کمال در این موضوع ساخت، کسایی مروزی بود که سپس ناصر خسرو شیوه‌ی او را ادامه داد.
۱۱۰. گزینه ۲
رایج‌ترین انواع شعر فارسی در این دوره، «حماسی»، «مدیحه‌ی» و «غنایی» بود.
۱۱۱. گزینه ۲
شعر پارسی در این دوره به دست رودکی، بنیاد نهاده شد؛ به همین سبب او را «پدر شعر فارسی» نام نهاده‌اند.
۱۱۲. گزینه ۴
هنوز آوردن اصطلاحات علمی و اشعار و امثال در نثر این دوره رایج نبوده است.
۱۱۳. گزینه ۲
تاریخ بیهقی از آثار منثور دوره‌ی غزنوی و نام دیگر آن «تاریخ مسعودی» است.
۱۱۴. گزینه ۴
امروز فقط چند صفحه‌ای از مقدمه‌ی شاهنامه‌ی ابومنصوری، باقی مانده است.
۱۱۵. گزینه ۳
اصل تفسیر طبری را «محمدبن جریر طبری» به زبان عربی و به نام خود نوشته است؛ اما جمعی از دانشمندان آن زمان، این کتاب را به فارسی برگرداندند.
۱۱۶. گزینه ۱
ابوعلی بلعمی به‌دستور منصور بن نوح سامانی، مأموریت یافت که تاریخ مفصلی را که محمدبن جریر طبری آن را تحت عنوان «تاریخ الرّسل و الملوک» به زبان عربی نوشته بود، به فارسی برگرداند. بلعمی همزمان با ترجمه‌ی کتاب، اطلاعات دیگری راجع به تاریخ ایران به‌دست آورد و بر آن افزود و با حذف مطالبی از اصل تاریخ طبری، آن را به صورت تألیفی مستقل درآورد که به «تاریخ بلعمی» شهرت یافته است.
۱۱۷. گزینه ۲
ابوعلی بلعمی به‌دستور منصور بن نوح سامانی، مأموریت یافت که تاریخ مفصلی را که محمدبن جریر طبری آن را تحت عنوان «تاریخ الرّسل و الملوک» به زبان عربی نوشته بود، به فارسی برگرداند.
۱۱۸. گزینه ۱
این گزینه، ویژگی ادبی سبک خراسانی است.
۱۱۹. گزینه ۴
این گزینه، از ویژگی‌های زبانی سبک خراسانی است.
۱۲۰. گزینه ۴
تشریح گزینه‌های دیگر:
گزینه‌ی «۱»: از ویژگی‌های زبانی و گزینه‌های «۲» و «۳» از ویژگی‌های ادبی سبک خراسانی محسوب می‌شوند.
۱۲۱. گزینه ۳
سبک‌های غزنوی، سامانی و سلجوقی، سبک‌های فرعی سبک خراسانی‌اند.
۱۲۲. گزینه ۴
ویژگی‌های نثر دوره‌ی سامانی عبارت‌اند از: ایجاز و اختصار در لفظ و معنا، فعل یا اسم به حکم ضرورت معنی، کوتاهی جملات، لغات کم‌کاربرد فارسی در مقایسه با دوره‌های بعد، بهره‌گیری کم‌تر از لغات عربی، افزایش یافتن کاربرد نشانه‌های جمع فارسی بر جمع عربی.
۱۲۳. گزینه ۲
ب) سبک فکاهی: براساس هدف / د) سبک عالمانه: براساس مخاطب
۱۲۴. گزینه ۳
ملک‌الشعراى بهار برای شعر فارسی شش نوع و دوره قائل است: سبک خراسانی، عراقی، هندی، دوره‌ی بازگشت، دوره‌ی مشروطه و معاصر.
۱۲۵. گزینه ۲
مورد «ب» مربوط به ویژگی‌های زبانی شعر سبک عراقی است. مورد «ه» نیز نادرست است؛ زیرا در این دوره، لغات عربی و لغات بیگانه (به‌جز اصطلاحات دینی و علمی) کم بود.

۱۲۶. گزینه ۳
متن گزینه‌ی «۱» از کتاب تاریخ سیستان (قرن چهارم)، متن گزینه‌ی «۲» از کتاب قابوس‌نامه و متن گزینه‌ی «۴» از کتاب چهارمقاله نظامی عروضی انتخاب شده است؛ اما متن گزینه‌ی «۳» از کتاب گلستان سعدی است که ویژگی‌های، دوره‌ی اول را ندارد.
۱۲۷. گزینه ۱
رودکی، فردوسی، ناصر خسرو و فرّخی سیستانی از شعرای معروف سبک خراسانی هستند.
۱۲۸. گزینه ۳
سبک دوره‌ی سلجوقی را باید «بینابین» نام نهاد؛ زیرا ویژگی‌های سبک عراقی نیز در آن به چشم می‌خورد.
۱۲۹. گزینه ۳
نخستین آثار نظم زبان فارسی بعد از اسلام، ابتدا در سیستان و سپس در خراسان بزرگ (خراسان کنونی و افغانستان و تاجیکستان، ماوراءالنهر و ترکستان) پدید آمد. به سبک این آثار، «سبک خراسانی» گفته‌اند.
۱۳۰. گزینه ۳
گزینه‌های «۱»، «۲» و «۴» از ویژگی‌های قلمرو زبانی شعر سبک خراسانی است اما گزینه‌ی «۳» از ویژگی‌های نثر دوره‌ی سامانی است.
۱۳۱. گزینه ۴
گزینه‌ی «۴» از ویژگی‌های ادبی شعر سبک عراقی است نه خراسانی.
۱۳۲. گزینه ۴
موارد «ج» و «د» از ویژگی‌های قلمرو فکری سبک عراقی است.
۱۳۳. گزینه ۳
در گزینه‌ی «۳» موارد اول و دوم به ترتیب مربوط به ویژگی‌های قلمرو فکری و زبانی «شعر سبک خراسانی است» اما مورد سوم (خوش آهنگ تر شدن اوزان شعری) ویژگی ادبی شعر سبک خراسانی نیست.
۱۳۴. گزینه ۱
موارد «ج»، «ه»، «و» از ویژگی‌های نثر سامانی نیستند. در نثر سامانی کاربرد نشانه‌های جمع فارسی بر جمع عربی افزایش می‌یابد.
۱۳۵. گزینه ۲
کتاب‌های «تاریخ بیهقی - سیاست‌نامه - کیمیای سعادت - سفرنامه‌ی ناصر خسرو» از نمونه‌های نثر دوره‌ی غزنوی و سلجوقی به‌شمار می‌آیند.
۱۳۶. گزینه ۱
نمونه‌های نثر دوره‌ی غزنوی و سلجوقی: تاریخ بیهقی - قابوس‌نامه، سفرنامه‌ی خسرو، سیاست‌نامه، کیمیای سعادت و کشف‌المحجوب.
نمونه‌های نثر دوره‌ی سامانی: ترجمه‌ی تفسیر طبری، تاریخ بلعمی، التّفهیم و شاهنامه‌ی ابومنصوری.
۱۳۷. گزینه ۳
موارد (ایجاز و اختصار)، (لغات کهنه‌ی فارسی)، (تکرار فعل یا اسم به حکم ضرورت معنی) مربوط به نثر دوره‌ی سامانی و موارد (حذف افعال به قرینه) و (فراوانی استفاده از ترکیبات دشوار) مربوط به نثر سبک عراقی است.
۱۳۸. گزینه ۳
ویژگی ادبی سبک عراقی است. بقیه موارد از ویژگی‌های شعر سبک خراسانی هستند که در شعر یافت می‌شوند.
۱۳۹. گزینه ۲
اگر چه در شعر دوره‌ی اول (سبک خراسانی)، روح حماسه بر ادبیات حاکم است اما این شعر ویژگی‌های حماسی ندارد.
۱۴۰. گزینه ۲
در گزینه‌ی «۱»: «فراوانی ترکیبات نو» که از ویژگی‌های زبانی سبک عراقی
در گزینه‌ی «۳»: «توجه بیشتر به آرایه‌های ادبی» که از ویژگی‌های ادبی سبک عراقی در شعر دیده نمی‌شود.
در گزینه‌ی «۴»: «ایجاز و اختصار» از ویژگی‌های نثر دوره‌ی سامانی است.
۱۴۱. گزینه ۱
تلاش شاعران ایران از قرن سوم تا میانه‌ی قرن پنجم، موجب شد زبان و ادب فارسی در شرق و شمال‌شرق؛ یعنی ماورالنهر، خراسان و سیستان، گسترش یابد. عوامل مهم این پیشرفت و گسترش در گزینه‌های «۲»، «۳» و «۴» آمده است.
۱۴۲. گزینه ۳
«درآمیختن عرفان و اصطلاحات عرفانی با زبان و ادب فارسی، از پدیده‌های عمده‌ای نیست که در این دوره برای زبان فارسی، رخ نموده باشد.»
۱۴۳. گزینه ۳
گروهی از شاعران این دوره، در عین تقلید از پیشینیان، هر یک ابتکارات و نوآوری‌هایی دارند که باعث دگرگونی و تحول در سبک سخن فارسی شد.
۱۴۴. گزینه ۲
هر چه زمان می‌گذشت، آمیختگی زبان فارسی با واژگان عربی بیشتر می‌شد، زیرا در مدارس آن عهد، عمدتاً تحصیل علوم دینی و ادبی، میسر بود، به همین سبب شاعران و ادیبان، بیش از هر چیز با زبان و ادبیات عربی آشنا می‌شدند.
۱۴۵. گزینه ۴
تا حدود نیمه‌ی دوم قرن پنجم و آغاز قرن ششم، شعر پارسی همچنان تحت تأثیر سبک دوره‌ی سامانی و غزنوی است، یعنی شاعرانی چون ناصر خسرو قبادیانی، یادآور سروده‌های سخنوران قرن چهارم است.
۱۴۶. گزینه ۳
موضوع قابل توجه در شعر نیمه‌ی دوم قرن ششم، علامه‌مندی شاعران به سرودن غزل‌های لطیف و زیباست؛ انوری و هم‌سبکان او در آوردن مضامین دقیق در غزل بسیار کوشیدند. تحولی که سنایی و انوری در غزل ایجاد کردند، باعث شد که در قرن هفتم شاعران بزرگی در غزل ظهور کنند.

۱۴۷. گزینه ۴

در شمال غرب ایران، دسته‌ای از شاعران ظهور کردند که کار آن‌ها در ادب فارسی، تازگی داشت این دسته که شاعران معروف آذربایجان بودند (خاقانی، نظامی و ...) سبک شعر فارسی را از آنچه در دیگر نواحی ایران یا پیش از آنان رایج بود، متمایز ساختند.

۱۴۸. گزینه ۲

مرکز ادبی مهم دیگری که در نیمه‌ی دوم قرن ششم، در شکل‌گیری شیوه‌ی خاصی از شعر فارسی مؤثر بود، حوزه‌ی ادبی فارس و نواحی مرکزی (عراق عجم) است. در این حوزه‌ی ادبی، شاعران و نویسندگان مشهوری در اصفهان، همدان، ری و ... ظهور کردند که در تجدید سبک، بسیار تأثیرگذار بودند؛ از جمله‌ی آنان، جمال‌الدین عبدالرزاق اصفهانی بود.

۱۴۹. گزینه ۲

سبک شعر در نیمه‌ی دوم قرن ششم و اوایل قرن هفتم متحول شد و عمدتاً با شیوه‌ی شاعری پیش از آن، متمایز گردید و مقدمه‌ی ظهور «سبک عراقی» در شعر فارسی شد.

۱۵۰. گزینه ۳

برعکس، بدبینی شاعران نسبت به دنیا و بریدن از آن، شکایت از روزگار، بیان ناخرسندی فرزندان از اوضاع زمانه‌ی خویش و طرح نابه‌سامانی‌های اجتماعی از مضامین برجسته‌ی شعر این دوره است.

۱۵۱. گزینه ۳

ناصر خسرو و پس از او سنایی، از شاعرانی هستند که پس از تحول روحی از مدح شاهان و انتساب به دربارها پرهیز می‌کردند.

۱۵۲. گزینه ۳

تحول روحی و معنوی سنایی، آغازی برای دگرگونی عمیق در شعر فارسی گردید؛ آن‌چنان‌که به پیروی از وی بسیاری از شاعران به تصوف و عرفان روی آوردند و از جمله شاعران بزرگی چون عطار و مولوی ظهور کردند.

۱۵۳. گزینه ۴

ستایش پیشوایان دین و امامان از مضامین شعر این دوره نیست.

۱۵۴. گزینه ۲

با خروج شعر از دربارها و ورود به خانقاه‌ها، دامنه‌ی موضوعات آن، گسترش یافت و بر سادگی بیان و ... افزوده شد.

۱۵۵. گزینه ۴

در نیمه‌ی قرن پنجم با دوره‌ی بلوغ نثر مواجه می‌شویم و در قرن ششم و اوایل هفتم آن را در حال کمال و پختگی می‌یابیم.

۱۵۶. گزینه ۲

عمده‌ترین دلایل توجه نویسندگان به فارسی‌نویسی عبارت‌اند از: ۱- گسترش عرفان و تصوف ۲- شکل‌گیری دولت سلجوقی و بهره‌گیری از دبیران و نویسندگان تربیت یافته در خراسان و عراق

۱۵۷. گزینه ۲

ویژگی اصلی نثر موزون، به‌کارگیری سجع‌های ساده است. قدیمی‌ترین نمونه‌ی این نوع نثر را در کتاب اسرارالتوحید می‌بینیم.

۱۵۸. گزینه ۳

خواجه عبدالله انصاری، نثر موزون را به کمال رساند، آن‌چنان‌که می‌توان آثار وی را سرآمد همه‌ی نثرهای موزون فارسی شمرد.

۱۵۹. گزینه ۱

تاریخ بیهقی از نمونه‌های نثر ساده به حساب می‌آید و موزون نیست و در این درس به نام این کتاب اشاره نشده است.

۱۶۰. گزینه ۱

دوره‌ی رواج نثر مصنوع، قرن ششم هجری و نخستین نمونه‌ی آن، کتاب «کلبله و دمنه» است. این نوع نثر در اواخر قرن ششم و در قرن هفتم به کمال رسید و کتاب «گلستان سعدی» نمونه‌ی عالی نثر مصنوع محسوب می‌شود.

۱۶۱. گزینه ۳

«کهنه و مهجور بودن بخشی از لغات در مقایسه با زبان امروز» از ویژگی‌های زبانی سبک خراسانی است.

۱۶۲. گزینه ۲

سایر گزینه‌ها جزء ویژگی‌های فکری سبک عراقی است.

۱۶۳. گزینه ۴

ویژگی‌های مذکور از ویژگی‌های نثر فنی است اما اسرارالتوحید از نمونه‌های نثر موزون است.

۱۶۴. گزینه ۲

در بیت «ج»، واژه‌ی «نوری» آمده که نام یکی از شاعران سبک عراقی است و در بیت «د» واژه‌ی «گلستان» نام اثر سعدی شاعر سبک عراقی است.

به ترتیب در ابیات «الف»، «ب»، «هـ» و «ز» فرخی، عنصری، رودکی، ناصر خسرو و فردوسی نام شعرای سبک خراسانی است. در بیت «و»، کیمیای سعادت نام یکی از آثار منشور مربوط به سبک خراسانی است.

۱۶۵. گزینه ۱

در این دوره «عرفان و تصوف» گسترش می‌یابد اما بخش دوم این گزینه از ویژگی‌های فکری شعر سبک خراسانی است که روح شادی و نشاط و خوش‌باشی، در شعر غلبه دارد.

۱۶۶. گزینه ۲

با گسترش شعر فارسی در فارس و نواحی مرکزی ایران (عراق عجم) و آذربایجان و توجه نویسندگان به علوم و ادبیات، در سبک شعر و نثر تحولی پدید آمد که به «عراقی» معروف است؛ این دوره را می‌توان شکوفاترین دوران زبان و ادب فارسی دانست.

۱۶۷. گزینه ۲

مورد «ب» از ویژگی‌های فکری شعر سبک عراقی و مورد «د» از ویژگی‌های ادبی شعر سبک عراقی است.

۱۷۷. گزینه ۲

شعر صورت سؤال از رودکی شاعر دوره‌ی خراسانی است. زبان این شعر ساده و استفاده از آرایه‌های ادبی، طبیعی و معتدل است. تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینه‌ی «۱»: غلبه‌ی روح شادی و نشاط و خوش‌باشی در شعر مربوط به ویژگی فکری شعر دوره‌ی خراسانی است.

۱۷۸. گزینه ۲

نثر صورت سؤال از کتاب تاریخ بلعمی مربوط به دوره‌ی اول (نثر سامانی) است. در این نثر ویژگی‌های ایجاز و اختصار، کوتاهی جملات، تکرار فعل یا اسم به ضرورت معنی و ... یافت می‌شود.

۱۷۹. گزینه ۴

در این نثر که مربوط به دوره‌ی عراقی است، لغات عربی کاربرد زیادی دارند. بهره‌گیری کمتر از لغات عربی از ویژگی‌های نثر دوره‌ی سامانی است.

تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینه‌ی «۱»: واژه‌های «دانا»، «زیرک‌سار» و ... مترادف و ترکیب‌های «مقامات مشکور»، «خدمات مقبول» و ... توصیفات فراوان متن است.

گزینه‌ی «۲»: ترکیبات «مقامات مشکور، سرمایه‌ی وافر، خدمات مقبول و مبرور و ...» متن را در دشوار کرده است.

گزینه‌ی «۳»: آرایه‌های سجع و تشبیه در عبارت یافت می‌شود.

۱۸۰. گزینه ۲

ویژگی‌های زبانی شعر دوره‌ی عراقی: ۱- فراوانی لغات و ترکیبات عربی
۲- ورود لغات زبان ترکی و مغولی به زبان فارسی

ویژگی ادبی شعر دوره‌ی عراقی: ۱- رواج اکثر قالب‌های شعری ۲- توجه بیشتر به آرایه‌های ادبی

ویژگی فکری دوره‌ی عراقی: ۱- گسترش عرفان و تصوف ۲- دورنگرایی شعر ۳- رواج هجو و هزل در شعر

توجه: «کهنه و مهجور بودن بخشی از لغات» مربوط به ویژگی زبانی دوره‌ی سامانی و «حذف افعال به قرینه» مربوط به ویژگی نثر دوره‌ی عراقی است.

۱۸۱. گزینه ۱

دو بیت گزینه‌ی «۱» مربوط به دوره‌ی سبک خراسانی است؛ زیرا زبان شعر ساده است و لغات عربی کمتر وجود دارد و شعر واقع‌گراست و توصیفات طبیعی و ساده است. اما گزینه‌های دیگر مربوط به دوره‌ی سبک عراقی هستند؛ زیرا درون‌گرایی در آن‌ها وجود دارد و عرفان و اندرز و ... نیز در آن‌ها دیده می‌شود.

۱۶۸. گزینه ۳

در شعر سبک خراسانی روح حماسه بر ادبیات حاکم است. علاوه بر ویژگی‌های ذکر شده در گزینه‌ها، توجه به آرایه‌های ادبی در این سبک (سبک عراقی) بیشتر می‌شود و اوزان شعری نسبت به گذشته خوش‌آهنگ‌تر می‌شود.

۱۶۹. گزینه ۴

کتاب‌های تاریخ بیهقی، کیمیای سعادت، کشف‌المحجوب و سفرنامه از آثار دوره‌ی غزنوی و سلجوقی هستند.

۱۷۰. گزینه ۳

موارد «کاهش نشانه‌های جمع فارسی بر جمع عربی» و «مطابقت عدد و معدود در جمع» از ویژگی‌های نثر این دوره به‌شمار نمی‌روند و «کوتاهی جملات» مربوط به ویژگی نثر دوره‌ی سامانی است.

۱۷۱. گزینه ۴

«قصیده» قالب عمده‌ی شعر سبک خراسانی است.

۱۷۲. گزینه ۲

گزینه‌ی «۱»: «تاریخ بیهقی» از نمونه‌های نثر غزنوی و سلجوقی
گزینه‌ی «۳»: «التفهیم» از نمونه‌های نثر سامانی
گزینه‌ی «۴»: «کیمیای سعادت» از نمونه‌های نثر غزنوی و سلجوقی و «تاریخ بلعمی» نمونه‌ی نثر سامانی است.

۱۷۳. گزینه ۲

مورد گزینه‌ی «۲» از ویژگی‌های نثر موزون است. در حالی که نثر عبارت داده شده از کتاب کلیله و دمنه است.

۱۷۴. گزینه ۳

گزینه‌های «۱» و «۲» از ویژگی‌های ادبی سبک عراقی و گزینه‌ی «۴» از ویژگی‌های فکری سبک عراقی است اما گزینه‌ی «۳» ویژگی فکری سبک خراسانی است.

۱۷۵. گزینه ۱

تشریح گزینه‌های دیگر:

گزینه‌ی «۳»: زبان شعر نسبت به دوره‌ی قبل (سبک خراسانی) دشوارتر است.

گزینه‌ی «۴»: کمی لغات عربی و بیگانه مربوط به ویژگی زبانی سبک خراسانی و رواج و اوج‌گیری غزل و مثنوی در شعر وجود ندارد؛ زیرا شعر بخشی از یک قصیده از خاقانی شروانی شاعر قرن ششم است.

۱۷۶. گزینه ۳

کنایه: به صحرا برافکندن (آشکار کردن، فاش ساختن) / تشخیص: رخسار صبح (اضافه استعاری) / استعاره: پیر ← آسمان / طیلسان مطراً ← شب

پاسخ آزمون جامع تسته

۱۹۲. گزینه ۳
فراوانی ترکیبات نو، از ویژگی‌های زبانی سبک عراقی است.
۱۹۳. گزینه ۴
رواج مفاخره، شکایت و انتقاد اجتماعی از ویژگی‌های فکری سبک عراقی و جنبه‌ی عملی و دستوری داشتن اشعار پندآموز از ویژگی‌های فکری سبک خراسانی است.
۱۹۴. گزینه ۲
موارد زیر از ویژگی ادبی سبک عراقی و موارد دیگر از ویژگی‌های سبک خراسانی است: رواج داستان‌سرای و منظومه‌های داستانی - اوج‌گیری اغلب قالب‌های شعری - به‌کارگیری ردیف‌های فعلی و اسمی دشوار
۱۹۵. گزینه ۳
ویژگی‌های زبانی سبک خراسانی: کمی لغات عربی - تفاوت تلفظ برخی از کلمات
ویژگی‌های زبانی سبک عراقی: ورود لغات ترکی و مغولی - کاهش سادگی و روانی کلام - از میان رفتن لغات مهجور فارسی
۱۹۶. گزینه ۴
این شعر مربوط به سبک خراسانی است و زبان آن کهنه و برخی از واژه‌های آن مانند «شو = برو» کهنه است؛ در حالی که فراوانی ترکیبات نو مربوط به ویژگی زبانی سبک عراقی است.
۱۹۷. گزینه ۳
ویژگی‌های نثر سامانی: کوتاهی جملات - ایجاز و اختصار در لفظ و معنا - تکرار فعل یا اسم به حکم ضرورت معنا - افزایش یافتن کاربرد نشانه‌های جمع فارسی
ویژگی‌های نثر سبک عراقی: حذف افعال به قرینه - آوردن مترادفات و توصیفات فراوان - کاربرد فراوان آیات و احادیث - استفاده از ترکیبات دشوار
۱۹۸. گزینه ۴
متن صورت سؤال از کتاب «مرزبان‌نامه»ی وراوینی انتخاب شده است که ویژگی‌های زیر در آن مشهود است: استفاده از آرایه‌های ادبی (دیوار فراغت) - استفاده از ترکیبات دشوار؛ مانند «پیرایه‌ی عفاف، سرمایه‌ی وافر» و ...
۱۹۹. گزینه ۱
تاریخ بیهقی از آثار مربوط به نثر دوره‌ی «غزنوی و سلجوقی» است.
۲۰۰. گزینه ۱
آثار مورد «ج» مربوط به سبک عراقی و آثار مورد «د» مربوط به نثر سامانی است.
۲۰۱. گزینه ۲
تشریح گزینه‌های دیگر:
گزینه‌ی «۱»: سنایی و ناصرخسرو از شاعران معروف ادب فارسی هستند که دچار تحوّل روحی و معنوی شدند.
گزینه‌ی «۳»: تأثیرپذیری برخی از شاعران ایرانی، از ادبیات عرب از ویژگی‌های سبک عراقی است.
گزینه‌ی «۴»: شاعران این دوره به سرودن غزل‌های لطیف و زیبا توجه داشتند.

۱۸۲. گزینه ۲
زبان پارتی، در دوره‌ی اشکانیان رایج بود و تا اوایل دوره‌ی ساسانی نیز آثاری به این زبان تألیف می‌شده است.
۱۸۳. گزینه ۳
«شاهنامه‌ی ابومنصوری» از کتاب‌های نثر فارسی عهد ساسانیان است.
۱۸۴. گزینه ۴
اشعار کمی به زبان پهلوی در دست است و آنچه باقی مانده، دچار تحریف‌هایی شده است. بعضی از قطعات، بازمانده‌ی اشعار تعلیمی و اخلاقی‌اند؛ مانند منظومه‌ی «درخت آسوریک» و «یادگار زریبان»
۱۸۵. گزینه ۱
«پهلوانیک» نام شاخه‌ی شمالی از گروه غربی زبان فارسی میانه است. خط فارسی، مرحالی در قالب خط‌های الفبایی میخی، اوستایی و پهلوی سپری کرده و سرانجام در دوره‌ی اسلامی به صورت خط فارسی امروزی کمال یافته است.
۱۸۶. گزینه ۱
بر سر کار آمدن دولت‌های طاهری و صفاری در آغاز قرن سوم هجری بوده است.
۱۸۷. گزینه ۳
نشر و گسترش زبان فارسی در هندوستان، در پی لشکرکشی‌های متعدد محمود غزنوی به هندوستان اتفاق افتاد نه مسعود.
۱۸۸. گزینه ۴
در آمیختن زبان فارسی با مفردات و ترکیبات عربی از پدیده‌های عمده‌ی سده‌های پنجم و ششم است.
۱۸۹. گزینه ۲
محمدتقی بهار، برای شعر فارسی، شش نوع سبک و دوره قائل است که آن را بر مبنای حوزه‌ی جغرافیایی و تاریخی شعر، تقسیم‌بندی کرده است.
۱۹۰. گزینه ۲
طبق نظریه‌ی ارسطو، سبک‌ها براساس موارد زیر طبقه‌بندی شده است:
۱- براساس نام شاعر یا نویسنده، مانند سبک فردوسی
۲- براساس زمان و دوره اثر؛ مانند سبک دوره‌ی غزنوی
۳- براساس موضوع و نوع مانند حماسی
۴- براساس محیط جغرافیایی مانند سبک خراسانی
۵- به تناسب مخاطب مانند سبک عامیانه
۶- براساس هدف مانند سبک فکاهی
۷- براساس قلمرو دانشی مانند فلسفی
۱۹۱. گزینه ۱
«خراسانی یا ترکستانی» از تقسیم‌بندی‌های بهار در مورد شعر فارسی است نه نثر.